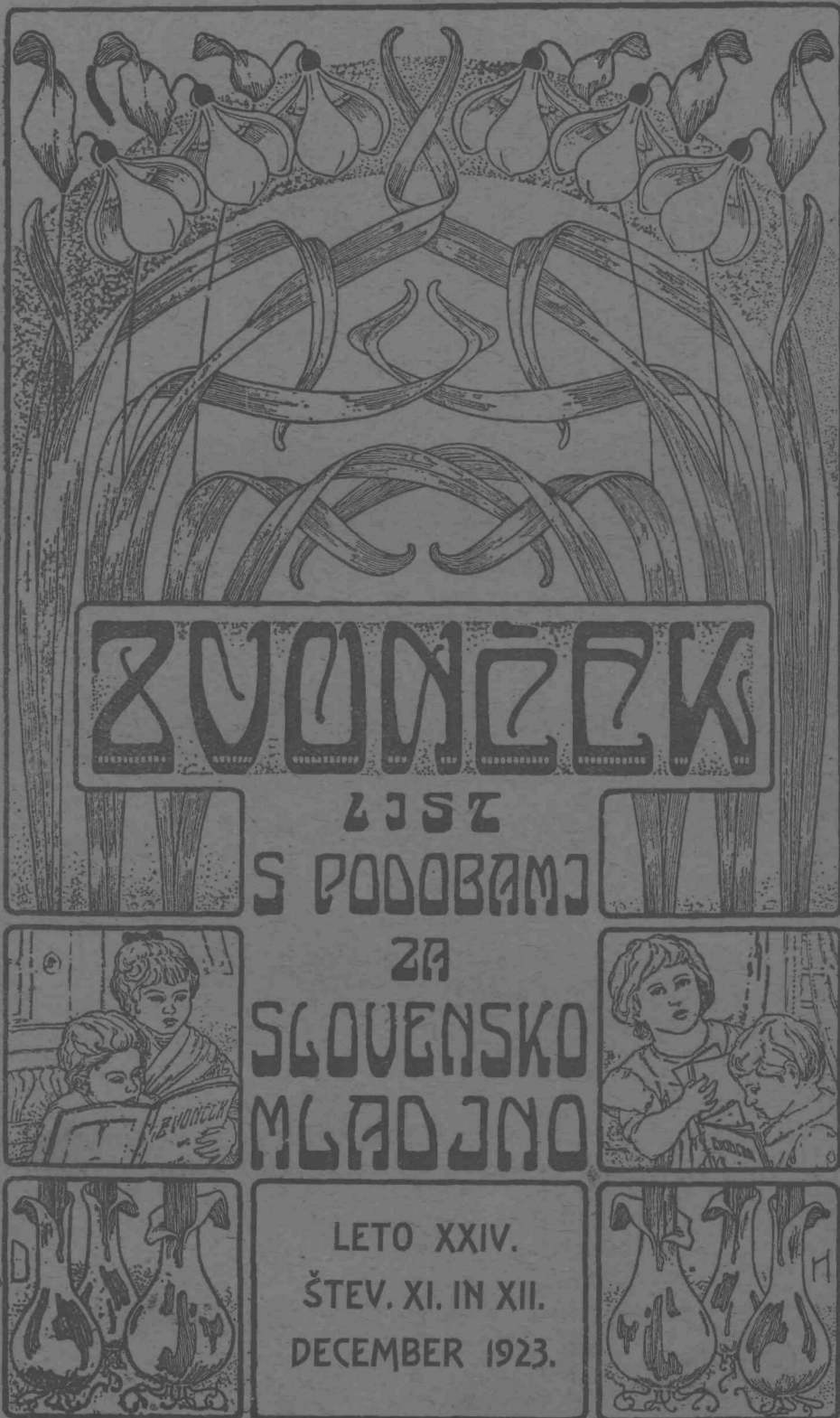

12. 11. 1923. pet. letnik 1923

POŠTARINA PLAČANA V GOTOVINI.

ZVONČEK

2352

S PODOBAMI

ZA

SLOVENSKO

MLADJNO

LETO XXIV.

ŠTEV. XI. IN XII.

DECEMBER 1923.

Vsebina.

1. <i>Ivanka Kalinova: Kralju Aleksandru. Pesem</i>	241
2. <i>Janko Leban: Slovanskemu domu. Pesem</i>	242
3. <i>Janko Leban: Otroci begunci in sv. Nikolaj. Prizorček</i>	242
4. <i>Kompoljski: Kako smo hodili pred 30 leti na božične počitnice. Povest</i>	243
5. <i>Jos. Vandot: Povest o Čavnu. Povest s podobo</i>	246
6. <i>Naša kraljica in prestolonaslednik Peter. Podoba</i>	254
7. <i>Janko Leban: Skrivnost. Povest</i>	255
8. <i>Ivo Trošt: Neznano čuvstvo. Povest</i>	257
9. <i>Anica: Na grobu. Pesem</i>	263
10. <i>Simon Jenko. Podoba</i>	264
11. <i>Fran Erjavec: Zamorske narodne pripovedke</i>	265
12. <i>Gustav Strniša: Zimska slika. Pesem</i>	267
13. <i>Janko Leban: Naš Azor. Pesem</i>	268
14. <i>Neodrešena naša zemlja: Pulj. Podoba</i>	269
15. <i>I. L.: Slavni medvedi. Povest</i>	270
16. <i>Martica Plavšakova: Vseh mrtvih dan. Povest</i>	275
17. <i>Elvira Dolinarjeva: Odkod je premog. Spis</i>	277
18. <i>L. O.: Andrej Rapè. Ob petdesetletnici njegovega rojstva</i>	279
19. <i>Miroslav Kunčič: Golobček na potu. Pesem</i>	281
20. <i>Žukovskij-Pogačnik: Mucek in kozliček. Pesem</i>	281
21. <i>Pouk in zabava</i>	282
22. <i>Kotiček gospoda Doropoljskega</i>	285
23. <i>Ob sklepu XXIV. letnika</i>	288

Domovina, vedno mislim nate in na neosvobojene brate!

„Zvonček“ izhaja v mesečnih zvezkih ter stane vse leto v naprejšnjem plačilu 30 Din, pol leta 16 Din, četrt leta 9 Din. Posamezne številke 3 Din.

Na naročila brez istodobno vposlane naročilne se ne oziramo.

Izdajatelj, upravnik in odgovorni urednik: **Luka Jelenc**, ravnatelj v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Rokopise je pošiljati na naslov: Uredništvo »Zvončka« v Ljubljani, Bleiweisova cesta št. 20/II.

Rešitve sprejemamo tekom prvih 14 dni po odpravi vsake „Zvončkove“ številke!

Last in založba Združenja Jugoslovenskega Učiteljstva — poverjeništvo Ljubljana.
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Štev. 11. in 12. V Ljubljani, meseca decembra 1923. Leto XXIV.

Kralju Aleksandru

za dan 17. decembra 1923.

Nad Beogradom budi se zlati dan,
iz sna se drami širna savska plan;
veselo danes mesto vstaja,
saj kralj svoj rojstni dan obhaja.

Zre slavljencu oko v minule dni.
Hvaležno danes misli na očeta,
ki tam v Topoli večno spanje spi.
Bodočnost tudi gleda pred seboj,
pred njim naloga težka je, a sveta.
Osrečiti on hoče narod svoj.

Ta narod danes srečen misli náte,
Ti si mu uresničil sanje zlate.
In Tebi danes cvetja venec vije,
ga iz ljubezni in zvestobe spleta.
To cvetje v naših srcih živo klije ...

In tam od sinje naše Soče
pošilja biserov Ti zvesti rod,
ti biseri le solze so pekoče.
Pa v Korotanu molijo zaté,
ne glasno — v srcu le ...
A Bog nebeški ve,
kako so vroče te prošnje.

Povsod, povsod ljubav zaté gori,
kjer Srb, Slovenec in Hrvat živi.
Od Kalimegdana do bistre Soče,
od Karavank čez morje valujoče
le ena želja se glasi:
Kralj Aleksander naj živi!

Ivanka Kalinova.

Slovanskemu domu.

Pozdravljen, moj slovanski dom,
blesteč v lepoti in milini;
kje neki lepšega dobom?
Moj biser si edini!

Kako sladak domači glas,
kako nas boža naše petje!
Domača gruda naš si spas,
ti naše si zavetje!

Nebes in zemlje Gospodar,
Ti nam očuvaj dom premili,
Ti nanj izlivaj sreče žar,
ga brani v vsaki sili!

Naj sloga sveta nas krepí
ljubezen srce nam ogreva,
da v slavi narod naš živi,
razvija se, uspeva! —

Janko Leban.

Otroci begunci in sv. Nikolaj.

Dramatični prizorček.

Eden izmed otrok:

O, dragi sveti Nikolaj,
zapustil si presveti raj
in prišel si med nas otroke
delit daril nam polne roke! —
Prelepa hvala ti zato,
veselo deci je oko . . .
Li vsem? O, ne! Glej, nas peščica
s solzami moči svoja lica! . . .
Kako naj bodemo veseli,
gorjá smo mnogo doživeli,
predragi izgubili dom,
imetja videli polom! . . .
V Primorski lepi, rajskomili
otroci mi smo se rodili,
tu v Mestu* gostoljubje vživamo,
o sreči preminuli snivamo . . .
V deželo našo Lah je vdrl
ter srečo našo je razdril,
zasušnil nam je drage brate,

pripravil nas ob dnove zlate! . . .
Svoj jezik Lah nam usiljuje,
oh, našega pa zaničuje;
iz šole, cerkve in urada
ga tirati mu je naslada! . . .
O, dragi sveti Nikolaj,
uslišati prošnjó ti daj
begunskega otroka
ki pred teboj tu joka:
Te laške móre reši nas,
naj zopet skoro pride čas,
ko v blagor naše domovine
svobode solnce nam zasine! . . .

Sv. Nikolaj:

Jaz prošnjo vašo to umem,
zato v tolažbo vam povem:
Boga bom prosil, da vas teši
ter domovino vašo reši! —

Janko Leban.

* Ta pesem je bila namenjena za Miklavžev večer v Novem mestu.

KOMPOLJSKI :

Kako smo hodili pred 30 leti na božične počitnice.

udi pred 30 leti so bili božični prazniki kakor danes. Tudi takrat niso imele šole pouka od 23. decembra pa do 2. ali celo do 3. januarja.

In vendar se mi zdi, da so bili božični prazniki takrat drugačni nego so danes. Bilo je v njih več lepote in tistega nedolžnega veselja, ki ga pogrešamo v sedanjih časih. Naše mlade duše so sanjale po cele tedne daleč od rojstnega kraja, tam v beli Ljubljani, o dnevih, ki so se bližali in nam prinašali toliko tihe sreče in zadovoljnosti. Saj so božični prazniki vedno najlepši zunaj na kmetih v preprosti vasi pod domačo, četudi še tako uborno slamnato streho. Ubrani mestni zvonovi ne pojo na sveti večer nikoli tako milo in v srce segajoče, kakor pa tam zunaj v tihi vasici, do katere ne seže mestni hrup in življenje, v katerem se često posameznik izgubi ne samo telesno, ampak tudi duševno.

Pred 30 leti je bilo seveda tudi življenje drugačno nego je danes. O vojnih in povojnih nadlogah se nam še sanjalo ni. Mi mladi smo takrat z drugačnimi očmi zrli v življenje, kakor pa zre nanje sedanja mladina, na katero je pljusnilo cestno blato vojnega in povojnega življenja in razmer ter jo umazalo, da ni več tako vneta za vse milo in dobro, kakor smo bili mi takrat. Življenje je bilo v tisti dobi v marsikaterem oziru še težje nego je danes. A med ljudmi je bilo več poštenja, več ljubezni do bližnjega, več veselja do dela, pa tudi več skromnosti. Zato pa je bilo takrat med ljudmi tudi več zadovoljnosti in neskaljene sreče, kakor pa je danes.

Sedaj potuje večina dijakov na počitnice po železnici. To je sicer prav udobno. Lepo sedeš v zakurjeni vlak in v nekoliko urah te ta pripelje če ne že prav v domači kraj, pa vsaj v njegovo bližino.

Mi Dolenjci pa smo pred 30 leti potovali skoraj vsi peš. Železnice namreč še ni bilo, ampak so jo šele gradili. Zato smo dijaki, ki jim niso rojenice pri rojstvu nasipale bogastva, potovali tudi na božične počitnice peš, čeprav je pokrival dolenjske holme in ravnice debel sneg, čeprav sta nas pretresala mraz in burja. Kaj smo se mi menili za mraz, burjo in sneg! Saj je v naših srcih gorel ogenj ljubezni do rojstnega kraja, do staršev, bratov in sester in do sto in sto drugih stvari, ki so bile v tesni zvezi z domačo hišo in našo mladostjo. — Eh, človek šele v tujini spozna, kaj je dom in koliko je vreden. Naj si bo

še tako preprost in boren, vendar je tako prijetno topel in domač, da bi ga ne zamenjal za najlepše palače, ki stoje hladne in tuje po mestih.

Nobeni počitnic se nismo toliko veselili in jih tako težko pričakovali kakor božičnih. Po cele tedne smo že delali načrte in se pripravljali na pot. Zbirali smo krajcarje ter si jih naravnost pristradali, samo da smo mogli kaj malega kupiti in prinesiti domov. Ta je kupil narejene in lepo zložljive jaslice, oni zopet cele pole, potiskane z ovčicami, pastirčki, kamelami in sloni, da si je doma izrezal in zlepil za jaslice. Tretji je zopet kupil kako lepo povestno knjigo, da jo je čital domačim na sveti večer. Za mater, očeta, brate in sestre se je dobila še posebe kaka malenkost, pa naj si bo tudi samo naprstnik ali pa rdeč pipec. Če pa že drugega ni zmožel, je kupil za 10 krajcarjev 8 žemelj in je z njimi obdaril vse domače. Žemlje so bile takrat v naših krajih prava redkost in slaščica prav tako za odrasle kakor za otroke.

Ko je prišel toliko zaželeni in pričakovani 23. ali 24. december, smo se zbrali že okrog šeste ure zjutraj pri dolenjskem mostu vsak z majhnim zavitkom pod pazduho. Sedaj toliko pripravljeni in rabljeni nahrbniki nam še niso bili znani. Zato smo nosili culice ali pa zavitke. Navadno se nas je zbralo iz naše doline 6—8 takih »proletarcev«. Časih so se nam pridružili še dijaki iz ribniške doline. Tako smo jo mahnilo vsi veseli in zadovoljni proti Škofeljci.

Kolikor se spominjam, se je takrat vozilo malo dijakov z vozom ali sanmi. »Bogataši« so bili redki med nami in če je bil kateri tako srečen, ga mi nismo prav nič zavidali za udobnost, da je lahko zmrzoval 5 ali pa še več ur na vozu ali saneh. Tak dijak je navadno še zavidal nas pešce, ker smo potovali v družbi, imeli svoj kratek čas in nam je bilo toplo v telesu in duši.

Med pogovori, smehom in šalami smo kar hitro prišli ob robu ljubljanskega barja do Škofeljce. Tam smo se poslovili od ribniških tovarišev. Oni so krenili proti Turjaku na desno, mi pa proti Grosupljemu na levo.

Spotoma se navadno nismo ustavili nikjer drugje kakor šele na polovici pota, na Grosupljem. Zakaj vedeli smo dobro, da kdor potuje in se ustavlja po gostilnicah, ta ne pride daleč. Nam pa se je mudilo domov. Saj je bilo treba še toliko pripraviti za sveti večer, in kar prijetno nam je bilo ob misli, da bomo doma sedli v zapeček. Kaj je zapeček, ve le tisti, ki je sam okusil njegovo udobnost in prijetno toploto. Saj se je stožilo po zapečku še silnemu Krpanu, ko se je boril z velikanom Brdavsom na Dunaju, pa bi se nam ne!

Od Škofeljce do Šmarja ni bilo v tistih letih nič posebnega in menda še danes ni. Okolica je stisnjena med holme in pašnike ter je jako enolična, dokler ne prekobacaš precej strmega klanca pred Šmarjem in se ti ne odpre nov širši svet. Kadar smo hodili čez tisti strmi klanec po stari cesti pred Šmarjem, smo vsakokrat govorili o nesrečah, ki so se voznikom pripetile ondi, dokler niso napravili čez klanec nove, sicer daljše, a položnejše in vijugaste ceste, po kateri se vozijo še dandanes.

Vzhodno od Šmarja kake pol ure se smehlja na hribčku prijazna cerkvica, če se ne motim, sv. Magdalene. Na to cerkvico se pogosto spomnim še sedaj. Tista leta je ondi izkopaval znani slovenski starinoslovec Pečnik rimske grobove in odkril mnogo zanimivih starin. O tem grobišču in starinoslovcu Pečniku smo potujoči dijaki vsakokrat razpravljali, kadar smo hodili mimo. Pečnika smo poznali vsi. Saj smo ga pogosto videli v Ljubljani. Bilo si ga je kaj lahko zapomniti. Mož je bil nenavadno velik in močan. Izpod velikega široko-krajnega klobuka je gledal njegov gladko obrit obraz, četudi je bila takrat »kosmata in brkasta« doba. Nosil se je kmetiško in mu je visel navadno iz žepa konec njegovega velikega rdečega ali modrega žepnega robca.

Tako je nam čas potekel do Grosuplja kaj hitro. Tam smo se ustavili. Zakaj po štirih urah hoje in še celo v snegu se prileže malce oddiha in krepčila. In tam smo dobili vsakokrat v daleč na okrog znani Košakovi gostilnici vsaj prvo, to je oddih in počitek. Drugo se je pa tudi dobilo, ako nam je dovolil finančni minister, s katerim pa smo bili navadno sprti. Sicer pa smo šli v gostilnico vsi brez skrbi, četudi nismo imeli beliča v žepu. Nihče nas ni silil piti. Kdor je imel denar, si je kupil kaj toplega za želodec, drugi smo pa počivali in jedli skorjico kruha Redkokdaj si je kupil kupico vina kak večji dijak, ki mu je že rastel mah pod nosom.

Po kakem polurnem oddihu smo jo mahnili naprej proti Račni. Na levo od nas je sameval s svojim počrnelim zidovjem mogočni grad Boštanj. O zgodovini tega gradu nismo vedeli ničesar, vsaj mi Dobropoljci ne. Zanimivejši za nas je bil nad Račno Čušperk, kamor so hodili še naši očetje na tlako in kamor so vozili desetino. Dasi že takrat ni bilo več starega gradu, vendar so v nas oživali spomini o grozotah, ki so jih užili deloma še naši očetje, še bolj pa naši dedje in pradedje.

Od Račne, oziroma Čušperka je držala takrat, ko še ni bilo železnic, proti Dobropoljam slaba in ozka cesta. Tu je šla pot skoro celo uro skozi mlad bukov gozd, ki je bil nekdam graščinski. Ta del pota

je bil najbolj enoličen in dolgočasen. Ves čas ne vidiš drugam kakor v nebo. K temu se je pridružilo še to, da se nismo nikoli čutili prav varne v tem gozdu. Dasi se nam ni nikoli ničesar pripetilo, vendar smo vsakokrat zadihali prosteje, kadar smo ga imeli za seboj, pa naj smo šli proti Ljubljani ali domov. Zato ni čuda, da sta v nas zamrli veselje in razposajenost na tem delu pota. Nekaj so vplivali spomini na krute graščake, nekaj gozdna samota, dosti pa tudi šesturna hoja.

Ko smo pa stopili na Reber, na kateri kraljuje cerkva sv. Antona, in smo zagledali lepo dolino dobrepoljsko, ki se nam odpre hipoma vsa naenkrat in ki je bila cilj naše poti, smo zopet oživel. Iz naših udov je izginila vsa utrujenost in stopali smo lahkih korakov, vedrih lic in toplih src. Zavriskali smo od veselja in zapeli. Saj smo gledali pred seboj svoj rojstni kraj tako lep in tako ljubljjen. Razprostiral se je pred nami, kakor bi ga imeli na dlani: dolga, a ne široka ravnina, zavarovana od vseh strani z griči in hribi. Po njej so pa posejane lepe vasi.

Še eno urico ali pa pol in že bomo doma, doma!

Ej, kako se bo prijetno greti v zapečku, kako si bomo pravili na sveti večer povesti in se razgovarjali o tem in onem! Kako bomo poslušali tajinstveno brnjenje božičnih zvonov! In k polnočnici pojdemo z bakljami, da se bo videlo daleč na okolo. Pod nogami bo škripal sneg, a v srcih, v dušah nam bo tako toplo, tako prijetno, kakor more biti le doma in samo o božiču.

JOS. VANDOT:

Povest o Čavnu.

1.

ač živita daleč od rodnega kraja. Daleč tam doli živita ob ravnem mestu, ki mimo njega hiti brza Kolpa. A Kolpa je zamazana in komaj gleda, da se umije v bistri Savi, ki jo čaka tam za jelševjem onkraj visokega Starega gradu. Zato pa tako hiti Kolpa mimo mesta, ker jo je menda sram, da se je umazala v svojem dolgem teku skozi močvirno polje. In Tejo in Verica gledata Kolpo, pa se spominjata na bistro Sočo, ki šumi skozi njuno domovino in je vesela in poskočna. Zato pa sta časih žalostna in slabe volje. Kar na vrt se splazita za hišo in sedeta na leseno klop. Tedaj pa položi Tejo samo prst na čelo, in Verica se samo nasmeje.

je bil najbolj enoličen in dolgočasen. Ves čas ne vidiš drugam kakor v nebo. K temu se je pridružilo še to, da se nismo nikoli čutili prav varne v tem gozdu. Dasi se nam ni nikoli ničesar pripetilo, vendar smo vsakokrat zadihali prosteje, kadar smo ga imeli za seboj, pa naj smo šli proti Ljubljani ali domov. Zato ni čuda, da sta v nas zamrli veselje in razposajenost na tem delu pota. Nekaj so vplivali spomini na krute graščake, nekaj gozdna samota, dosti pa tudi šesturna hoja.

Ko smo pa stopili na Reber, na kateri kraljuje cerkva sv. Antona, in smo zagledali lepo dolino dobrepoljsko, ki se nam odpre hipoma vsa naenkrat in ki je bila cilj naše poti, smo zopet oživel. Iz naših udov je izginila vsa utrujenost in stopali smo lahkih korakov, vedrih lic in toplih src. Zavriskali smo od veselja in zapeli. Saj smo gledali pred seboj svoj rojstni kraj tako lep in tako ljubljjen. Razprostiral se je pred nami, kakor bi ga imeli na dlani: dolga, a ne široka ravnina, zavarovana od vseh strani z griči in hribi. Po njej so pa posejane lepe vasi.

Še eno urico ali pa pol in že bomo doma, doma!

Ej, kako se bo prijetno greti v zapečku, kako si bomo pravili na sveti večer povesti in se razgovarjali o tem in onem! Kako bomo poslušali tajinstveno brnjenje božičnih zvonov! In k polnočnici pojdemo z bakljami, da se bo videlo daleč na okolo. Pod nogami bo škripal sneg, a v srcih, v dušah nam bo tako toplo, tako prijetno, kakor more biti le doma in samo o božiču.

JOS. VANDOT:

Povest o Čavnu.

1.

ač živita daleč od rodnega kraja. Daleč tam doli živita ob ravnem mestu, ki mimo njega hiti brza Kolpa. A Kolpa je zamazana in komaj gleda, da se umije v bistri Savi, ki jo čaka tam za jelševjem onkraj visokega Starega gradu. Zato pa tako hiti Kolpa mimo mesta, ker jo je menda sram, da se je umazala v svojem dolgem teku skozi močvirno polje. In Tejo in Verica gledata Kolpo, pa se spominjata na bistro Sočo, ki šumi skozi njuno domovino in je vesela in poskočna. Zato pa sta časih žalostna in slabe volje. Kar na vrt se splazita za hišo in sedeta na leseno klop. Tedaj pa položi Tejo samo prst na čelo, in Verica se samo nasmeje.

In glej — pa ni več žalosti in tudi slabe volje ni več. Tejo in Verica pa sta daleč tam ob veseli Soči in nič več ne vidita in slišita umazane Kolpe. Goriška ravnica se smeje krog njiju, in zeleni hribčki ju pozdravljajo vseokrog. Visoka Sveta gora drhti nad njima v radostnih solčnih žarkih; a pod goro šumi vesela Soča, šumi tako lepo in prijazno, da se morata Tejo in Verica smejati v velikem, veselju. O, Tejo je položil samo prst na čelo, in Verica je pokazala svoje zobke — na, pa sta že doma in ni jima treba biti daleč v tujini. Tejo se nasloni s hrbtom ob klop in pripoveduje. Verica ga pa gleda in posluša in se smeje. Zato se smeje, ker je doma in vidi Sočo in lepe goriške hribčke.

»No, vidiš, Vera, kako hitro prideva midva čez hribe in doline v naš veseli kraj!« pravi Tejo in se namuzne v svojem veselju. »Kar za čelo sem se prijel, pa vidim spet našo hišico in naš lepi vrt. Sveto goro vidim in sivi Čaven, ki se dviga tam nad vipavskimi goricami. Pa solnce sije vseokrog in ptiči prepevajo ... Ali jih vidiš in tudi slišiš vse, Vera?«

Verica se nasmehne in pokaže zobke; zakaj tudi vse njene misli so tam na daljnem domu sredi veselega juga. »Vidim, vidim, Tejo!« odvrne naglo. »O, lepo slišim ptičke, ki prepevajo na našem vrtu. Pa tudi rožice cveto tamkaj. A najlepše cveto na moji gredici ... Ali jih vidiš, Tejo?«

»Hm, kaj bi jih ne videl?« pravi Tejo. »Saj čutim celo njih vonj. Pa bi jih ne videl? — A rečem ti, Vera, da ti bom povedal zdajle nekaj, česar nisem še nikomur pripovedoval. O Čavnu ti bom povedal; kako je bilo, ko sem jaz pri njem gostoval. Saj vidiš Čaven tudi ti, kakor ga vidim jaz ravno zdajle. No, ali ga vidiš?«

»Vidim ga, prav dobro ga vidim,« odgovori Verica. »Nad vipavsko dolino se dviga in je ves plešast po glavi. Pa zakaj je plešast? Ali veš, Tejo?«

»I, kaj bi ne vedel!« se namuzne Tejo in zamahne z roko. »Saj ti hočem vse povedati. Ti me samo poslušaj in glej, da mi ne boš nagajala, dokler pripovedujem... Torej takrat je bilo, ko si bila ti še majhna in si znala komaj šele po štirih hoditi. Javkala si neprestano in si me dražila, da nisem imel nikjer miru. Ušesa so me bolela na vso moč, da sem se kar praskal za njimi. Bil sem že velik — hm, samo za deset prstov manjši nego zdaj. A junak sem bil, tako velik junak kot zdaj in se nisem bal niti najhujšega petelina. Kar v prste sem zažvižgal — pa je pobegnil petelin, in tudi sosedova mačka je pobegnila vsa prestrašena. Zato pa mi je bilo hudo, ker nisem mogel tebe ugnati, da bi ne javkala več in bi mi ne nagajala več. In izmislil sem si nekega jutra nekaj poštenega. Kar vstal sem zarano, pa sem se napotil po vipavski dolini proti Čavnu. Do Črnic sem prišel, pa sem jo krenil naravnost po strmi poti navkreber. Dolgo, dolgo hodim po samotni poti in pridem na vrh. A z vrha jo mahnem proti črnemu gozdu, ki se razteza za Čavnom.

— Dober dan Bog daj, Tejo Gregoričev! Kam pa jo mahaš tako prevzetno in samozavestno? No, ali me ne slišiš? Ali mi nočeš odgovoriti? —

Slišal sem debel glas nad sabo. Zato pa gledam in gledam, kdo me nagovarja. Ničesar ne vidim, pa naj se oziram še tako okrog sebe. Tedaj pa hrkne nekaj nad mano, prav nevšečno hrkne. Glej ga no! Tam gori na vrhovih visokih smrek ti sedi dedec, velik kot gora. Reži se mi naravnost v obraz in je tako kosmat po obrazu, da se mu vidijo samo oči in veliki, beli zobje. — »No, kdo pa si ti, dedec?« ga vprašam. »Zakaj me pa izprašuješ? Saj vidiš, da grem za nosom in nikamor drugam...«

»Hek, hek,« se posmeje kosmati dedec tam gori na smrekah. »Prevejan pa si, Tejo Gregoričev, in kratkih besedi... Lej, lej — jaz sem divji mož Čaven. Tu na smrekah se solnčim zdaj, ker mi je v mojem brlogu nekaj prehladno. Pa tudi na smrekah ni kaj posebno toplo. Povrhu mi pa še nagajajo pretete veverice. Kar po bradi in laseh mi skačejo, pa se ne zmenijo prav nič za mojo jezo. Dve sta me še celo

pograbili za bradavico na nosu. Nevšečnici sta pač mislili, da rastejo na mojem poštemem nosu orehi. Da bi ju pišče brnilo zato! Kar zlovoljen sem in kar na Sveto goro pojdem. Tam bom sedel vsaj v miru in mi ne bo nihče nagajal... Hek-hek...«

»Oj, stric Čaven!« mu pravim jaz. »Kako boste pa sedeli na Sveti gori, ker ste tako veliki in široki? Ne verjamem vam, da bi mogli.«

»Kako ne bom mogel?« mi odvrne divji mož. »Mar misliš, da bom sedel danes prvokrat tamkaj? Ej, saj sedim skoro vsak dan na Sveti gori. Tam kraj cerkve sedim, pa kadim pipo, da se delajo megle nad Gorico. Ker nimam pljuvalnika, pa pljunem kar v Sočo, da je voda še bulj huda in dere in raste, da joj! A kaj meni mar tega! Prekrižam si noge ravno nad Sočo in jih naslonim na skalnati vrh soseda Sabotina... In tako se grejem lepo in pušim, pušim, pa dremljem po malem. Kaj me nisi videl še nikoli na Sveti gori, Tejo Gregoričev? Hek-hek, čudno, čudno!«

»Nisem vas videl še nikoli, stric Čaven,« odvrnem jaz. »Saj res — pipo imate velikansko — še večja je kot naša hiša. To morate pač dosti tobaka pokaditi. Pa kje vzamete toliko tobaka, stric Čaven?«

»Na Hrvatsko hodim ponj,« odvrne divji mož. »Tam mi ga zasadi seljak spomladi celo polje. Jeseni pa ga grem iskat. Saj nimam daleč tja. Enkrat stopim — pa sem na Hrušici. Drugič stopim — in stojim na Rogaški gori. Tretjič stopim — glej, pa sem na Gorjancih. A pol četrta stopinja me postavi h Kolpi. Tam imam ladjo. Ležem vanjo in veter malo zapiha — na, pa se ustavim tam doli ob Savi. Ladjo si naložim do zadjega kotička s tobakom — pa hajdi domov! Dvignem ladjo iz vode in jo kar ponesem na hrbtu domov. Pa kadim, vse leto kadim, da kar poka in se delajo megle krog mene. Ali mi verjameš, Tejo Gregoričev, ki si prevejanec, da mu ga ni para okrog in okrog? Ha, ali mi verjameš?«

»I, seveda vam verjamem, stric Čaven,« pravim jaz. »Saj vi se nikoli ne lažete. Dedec ste, da je treba iskati po svetu vam podobnega... Pa ker sem vas ravno našel, vas prosim, da bi mi malo pomagali. Glejte, stric Čaven, junak sem, da le kaj! Še celo petelina in sosedove mačke se ne ustrašim; pa bi se bal česa drugega? A veste, sestrico imam doma, ki se šele uči hoditi po dveh. Vera ji je ime in vedno javka in me draži... Vi pa ste pametni, stric Čaven. Zato mi pa povejte, kako naj užnem sestrico, da mi ne bo več nagajala. O, rad vas bom imel zato in bom povsod govoril, da ste moder dedec.«

»Glej ga — prevejanca!« zagode Čaven na smrekah. »No, pa ker si ravno ti in govoriš tako junaško, ti povem, kako se ubraniš, da ti sestrica ne bo javkala in ti nagajala. Veš, namaži si obe ušesi z mastjo

zjutraj zarano, ko še ne bo solnca. Sedi potem lepo za mizo in ne smeš nič godrnjati. Pa čakaj, čakaj, da sestrica doraste in bo tako velika kot ti. Tedaj boš pa videl, da ne bo javkala nič več in ti tudi nagajala ne bo. Hej, kaj veš zdaj vse, Tejo?»

Divji mož se skobaca s smrek in me pograbi z roko. Samo enkrat prestopi, pa že stoji na Sveti gori. Roko iztegne — in kakor bi trenil, me postavi ravno na domači prag. Hm, jaz pa sem se smejal, da sem se tolkel po kolenih. Videl sem ga, kako je sedel na Sveti gori. Velikansko pipo je imel v ustih in je pihal, da so se delali oblaki na nebu. Z nogami pa je cepetal po skalnatem Sabotinu, da se je valilo kamenje navzdol in je padalo v razpenjeno Sočo... Jaz pa sem napravil tako, kakor mi je bil velel. Hm, počakal sem, da si zrasla. In zdaj mi ne javkaš več, Vera. Samo nagajaš mi še časih. No, pa potrpi in čakam, da te bo minilo tudi to. Ali bom še dolgo čakal? Kaj misliš, Vera?»

Tejo se je namuznil. Verica ga je gledala v početku vsa osupnjena in se je čudila. Verjela je vse, kar je pripovedoval bratec, in še na misel ji ni prišlo, da se bratec nemara norčuje iz nje. Nasmejala se je lepo. Črna očesca so se ji zasvetila in stresnila je s svojimi lepimi lasmi. — »Hm, bomo videli,« se je zasmejala Verica. »Morda boš čakal še dolgo, Tejo. Če boš pa priden in če mi boš še kaj povedal, pa bom gledala, da ne boš čakal predolgo. Res, res, Tejo!«

Verica se je zasmejala še enkrat in je zbežala z vrta.

2.

Verica je imela krasno punčko. Zlate lase je imela punčka in se je neprestano smehljala. O, smehljala celó, kadar je spala. Vsako jutro jo je morala Verica zbuditi, ker drugače punčka ni vstala, ampak je spala kar ves dan in se je smehljala zadovoljna in srečna. Seveda, Verica ni pustila nikoli, da bi punčka predolgo spala. Saj Verica ni mogla biti brez punčke in ji je bilo dolgočasno, če je ni pestovala. Zato pa jo je oblekla vsako jutro v lepo obleko. Govorila ji je prijazne besede, pa jo je odnesla na vrt, kjer so prepevale vesele ptice. In Verica je poslušala tam na klopci ptice. Punčki je pripovedovala, kaj pojejo ptice. Saj je Verica dobro vedela, kaj pojejo ptice. Hm, če pa ni vedela, si je izmislila kar sama. Ali pa je vprašala mamico, a še največkrat skrbno staro mamico, ki ve vse in pač tudi dobro ve, kaj prepevajo ptice. Zato pa je Verica znala in je tudi kaj lahko pripovedovala svoji punčki na vrtu. »Hi-hi, ti punčka!« je pravila Verica. »Ravnokar poje kos svojo najlepšo pesem. Ali pa

veš tudi, o čem poje? O tebi poje, samo o tebi, punčka! Zaspānkala si danes, pa nisi videla, kako je vzšlo solnce. Ravno to poje zdaj črni kos in se ti posmehuje, ker si taka zaspanka. Ali ne čuješ kosa, punčka?»

A punčka ni utegnila odgovoriti. V tistem trenutku je pridrvel do klopi sam Tejo. Odrinil je ubogo punčko v stran in je sam sedel na klop. »Kaj se boš repenčila nad punčko!« je dejal. »Saj te ne sliši, ker ima ušesa zamašena. A ti poslušaj mene, ti, Vera! Da bi ti vedela, s kom sem ravnokar govoril! Pa saj ne ugameš, pa četudi ugiblješ sto let... Veš, koga sem videl danes? Samega divjega moža Čavna sem videl, ti rečem, Vera.«

Verica je sklenila roke in se je začudila. »Čavna si videl? Pa kje si ga videl? — I, Tejo, če me nimaš zopet za norca kakor včeraj...«

»Oha, oha!« je dejal Tejo. »Kar poslušaj, pa boš vedela. Ob Kolpi sem bil, kjer razkladajo ladje. Pa privrši sem gori od Save velika ladja. Gledam in gledam. Pa vidim kosmato glavo, kot jo ima Čaven. Pa se razveselim in zavpijem: Hej, stric Čaven! Postojte, postojte, da mi kaj poveste! Kam se vam tako mudi, stric Čaven? — Ladja se res ustavi, in Čaven pokuka še bolj iz nje. Zasmeje se, ko me zagleda, pa reče: »Glejte ga no — prevejanca! Pa kaj delaš tukaj? Hm, mislil sem si, da so te že davno požrli Lahi tam za Gorico.« — Niso me, pa me tudi ne bodo, mu odvrnem. Tu živim zdaj, ker sem lepo prost; a na Goriškem bi me zdaj mikastili Lahi. A Lahov ne morem videti. Zato pa sem prišel semkaj in čakam, da se povrnem na svoj dom, ko jo odkurijo Lahi preko Soče.«

»He-he,« se mi posmeje divji mož. »Čakaš, čakaš in boš dočakal, kakor si dočakal, da ti je zrasla sestra in ti zdaj nič več ne nagaja. Pa ti je dobro tukaj, ti prevejanec?«

»Kako bi mi ne bilo dobro?« mu rečem. »Vsega imam zadosti in lepo živim... A vam, stric Čaven, se čudim, da še živite. Ali vam niso Lahi še odrezali plešaste glave? Ali vas pusté, da mirno kadite pipo na Sveti gori in cepetate z nogami po Sabotinu? Ali vam še nagajajo veverice, ker mislijo, da rastejo na vašem nosu orehi? Ha, stric Čaven?«

Pa zahrka Čaven, da se ladja kar strese in vstanejo veliki valovi na gladini Kolpe. »Kaj govoriš, prevejanec?« vzroji Čaven. »Meni bi odrezali Lahi glavo? Meni, praviš, Tejo? — Hehe, še so premajčkani, in Čaven jih niti ne vidi pod sabo. Kakor mravljice so, in meni je samo treba, da popihnem malo skozi nos. Pa bodo frčali, da se še ogledati ne bodo mogli. In še vedeli ne bodo, odkod so pravzaprav prileteli. Tako ti rečem, Tejo, in ti si zapomni moje besede.«

»Pa zakaj že zdaj ne pihnete skozi nos, stric Čaven?« ga vprašam. »Vem, ljudje že komaj čakajo, da jim pride svoboda. Tako lahko bi vam bilo; a vi nočete, stric Čaven, ker se nemara bojite.«

»Nos bi ti zafrknil, če bi ne bil ti, Tejo,« mi odgovori divji mož. »Mar misliš, da se stari Čaven boji? O, ni se bal še nikogar, pa se tudi ne bo... Pa zakaj ste vi na svetu, ha, zakaj? To te vprašam, ti prevejanec! Pa mi odgovori, zakaj ste vi na svetu? Vaša je zemlja tam na jugu, vaša in božja. A nikogar drugega! Vi pa pojdite in živite na tisti zemlji, ki je vaša, in veselite se tam svoje svobode. Saj imate roke in glave, pa vam bo lahko, da obdržite svojo zemljo. Čemu bi se trudil in potil stari Čaven za vas? Saj mu ni treba, ni treba...«

»Oj, stric Čaven!« pravim jaz. »Zakaj govorite tako in nam nočete pomagati? Saj bi jaz sam šel in bi osvobodil našo lepo domovino. A glejte, stric Čaven, majhen sem še, pa ne morem iti v boj, ker ne znam še niti sabljice vihteti. A vam bi bilo lahko. Če že nočete sami zapoditi lačnih tujcev, pa bi vsaj nam pomagali.«

»Kaj govoriš tako, Tejo!« mi odvrne Čaven. »Kaj mi govoriš o slabosti, ko ni treba? Seveda, mlad si še in majhen. A rečem ti, da pride čas, ko dorasteš ti in tvoji tovariši. Tedaj pa boste znali sukati sabljice. Zavihtite jih in sedete na brze konjičke. Pojezdite daleč tja na jug, kjer vas že čaka užaljena Soča. In videli boste, kako bodo bežali sovragi preko Soče, ki jih ne bo pustila več nazaj v svoje kraljestvo. A če vam bo znabiti predla slaba, oj, Tejo, tedaj se pa spomni name. Trikrat zasučí meč, da se zasveti v jasnem solncu, in trikrat me pokličí! Takrat pa stopim jaz iz svojega brloga, pa ti pomorem. In podila bova sovrage daleč, daleč, da ne bodo znali nikoli več v naše solnčno kraljestvo... Do takrat pa bodi priden in se uči, uči in postajaj vsak dan močnejši in hrabrejši! Spominjaj se Čavna in njegovih besedi! Tisti dan pride kmalu — dan osvobojenja pride! Tisti dan pa se vidiva spet in dogovoriva se do dobrega. Zato pa na snidenje, Tejo! Mudi se mi domov in rad bi že zopet kadil na svoji gori pošteno pipico hrvatskega tobaka. Na snidenje, Tejo!«

Tako mi je rekel Čaven in je sklonil glavo nazaj v ladjo. Ladja pa je bila polna tobaka in je bila tako težka, da jo je voda komaj zdrževala. Gledal sem ladjo in sem postal radoveden. »Stric Čaven,« vprašam divjega moža. »Kako pa boste spravili tobak čez mejo? Ali se ne bojite Lahov, ki prežijo na meji? Vzeli vam bodo tobak, ker vi tihotapite preko meje. Ali ni res, stric Čaven?«

Čaven se ozre še enkrat name in se zasmee, da se ladja prične gibati. Z dolgo roko mi pomigne, pa reče: »Hej, hej, Tejo! Ni ga še Jugoslavija rodila človeka, ki bi se bal Lahov. Pa bi se jih Čaven bal?«

Hm, kar poizkusijo naj mi vzeti tobak, pa jih bo nesel sam veter, da še kihniti ne bodo mogli! Prestar je že Čaven, da bi pustil komu, da bi ga spravljal v slabo voljo in jezico. Oj, Čaven ne pozna šale — da boš vedel ti, prevejanec Tejo, in da bodo vedeli tudi nevšečni Lahi. O, le naj poizkusijo!»

Še enkrat se je Čaven zasmel; potem pa je šinila ladja kot veter po Kolpi navzgor in je izginila kar hipoma za ovinkom. Jaz pa sem stekel semkaj na vrt, da povem tebi vse. Oj, Vera, tako je bilo in tako mi je govoril Čaven. Ti pa lepo verjemi vse in se čudi.«

In Verica se je res čudila in je kar strmela in gledala bratca. A Tejo je vstal. Roke je prekrižal na prsih. Vzravnal se je in je vzbočil prsi. »Poglej me, Vera!« je rekel. »Samo poglej me in mi reci, če nisem junak. Le reci, če moreš!«

Verica se je čudila še bolj. »Oj, Tejo!« je dejala. »Junak si, velik junak! Pa ko dorasteš in boš velik kot oče, boš pa še večji junak. Joj, to bodo bežali Lahi iz Gorice, ko se jim pokažeš in zavihtiš sabljico! Kar jokali bodo in te prosili, da se jih usmili! Pa se jih ne smeš usmiliti, Tejo! Saj se tudi oni niso nas usmili in so nas kar zapodili z doma.«

»No, ali vidiš?« je rekel Tejo moško. »Sama praviš, da sem junak in da bom nekoč še večji junak. Zato pa, Vera, premisli vse in pridi tudi do spoznanja, da se velik junak ne sme pečati s takimi punčkami, kakršna si ti in tvoja punčka. O, junak ima drugega dela zadosti in polno glavo skrbi. Zato pa kar grem in se bom učil vsega in bom čakal, da postanem še večji junak. Takrat pa pride tisti dan, ki mi je o njem ravnokar Čaven govoril. Hej, in zavriskali bomo ob Soči, da se bo slišalo po vsem svetu! Takole, Vera, bomo zavriskali — hej...«

In Tejo je res zavriskal na ves glas in je odkorakal z vrta. Verica je gledala za njim in se je smehljala vsa vesela in zadovoljna. Stisnila je punčko k sebi in ji je govorila: »Oj, punčka! Ali slišiš? Še bova videli Gorico in poslušali tam krasne ptice. Samo počakajva, da Tejo doraste in bo še večji junak kot zdaj... O, da bi ti vedela, kako lepo znajo tam ob Soči ptice prepevati! Da bi ti vedela, punčka! Pa bi nikoli ne mislila več na spanje in tudi v jutru bi več ne zaspančkala solnca, kakor si ga danes... Oj, punčka, ti moja punčka...«

Verica se je smejala v velikem veselju. Punčka jo je gledala s svojimi živimi očmi in se je smehljala, o, tako lepo smehljala z rdečimi, milimi usteci...

NAŠA KRALJICA IN PRESTOLONASLEDNIK PETER

JANKO LEBAN:

Skrivnost.

o sem potoval po sudetskih deželah, so mi tam nekje otroci pravili mično in poučno povest, ki jo vam hočem tu ponoviti.

Pri gozdarski hiši je na velikem močnem drevesu gnezdil par štokelj. Kmalu so iz gnezda gledali trije mladiči. Stara dva sta jim pridno donášala hrane. Zdaj jim je starka donesla žabo, zdaj jim je zopet stari donesel kaj drugega ali pa je svoje mladiče učil letati. Nihče ni bil štokelj tako vesel kakor gozdarjeva otroka Anica in Živko. Če sta videla na strehi štokljo, stoječo na hoduljasti nogi in stražečo, tedaj sta veselo zapela:

O štokljež, hajd domov mi koj,
na eni nogi tu ne stoj,
doma ženica ti leži,
mladiče v gnezdu si goji!

Ko je prišla jesen in so mladiči že dorasli, tedaj se je vseh dolgo-nožcev lotila velika želja po potovanju. In ko je Živko nekega dne pogledal v gnezdo, ni bilo več štokelj v njem, bilo je prazno!

Ko pa zasje ljuba pomlad, tedaj se vrnejo pomladni oznanjevalci. Tudi štoklje so se vrnile, toda gnezdit so šle na čisto drugo, bolj oddaljeno drevo. Živko je večkrat hodil na staro znano mesto opazovat, ali se niso štoklje še vrnile. Pa videl je le vrabce, ki so se podili po gnezdu in čvrčali, kakor bi se hoteli norca delati iz Živka.

Zgodi se večkrat v življenju, da se s starimi znanci nenadno kje zopet vidimo. Nedaleč od vaškega gozda je bil majhen ribnik. V ta ribnik je Živko nekega dne hotel lučati kamenje. Že je zavzdignil roko, da bi vrgel kamen, ko zdajci zagleda pred seboj svojega starega prijatelja štoklježa. Po njegovem črnobelem krilu ga je takoj spoznal. Ptič je stal na eni nogi, obrnjen proti Živku. Klopotal je in zdelo se je, da vprašuje dečka: »No, Živko, ali me več ne poznaš?« Deček je hotel do ptiča, toda štokljež odleti. »Morda mi hoče pokazati svoje novo stanovanje,« si misli deček. Šel je za njim in res tudi našel gnezdo. Kakšno veselje je bilo to za Živka! Ko najde pomorščak novo zemljo, ne more biti veselejši nego je bil deček!

Živko sklene, da bo stvar smatral za skrivnost. On sam je hotel imeti to veselje, da bo domač prijatelj štokljam. Njemu samemu naj klopočejo in pripovedujejo! Saj se je pa res zdelo, kakor bi ga štoklje prosile iz gnezda: »Nikomur ne ovajaj, da smo tukaj!« —

Nekaj dni je Živko molčal o svoji najdbi. Nobenemu otroku ni povedal ničesar o tem. Toda skrivnost teži mlado dušo, to morate vedeti!

Nekega dopoldne pravi Živko svojemu najboljšemu in najzvestejšemu prijatelju Pavlu: »Hočem ti nekaj odkriti, pa ne smeš živi duši povedati, veš!«

Pavel obljubi, da hoče molčati kakor grob, in Živko mu razodene svojo skrivnost. Pove mu tudi, da bo zvečer obiskal štorclje.

Pavel se poslovil in sreča na poti domov svojega sučenca Janka. Temu pove, da je nekaj prav veselega zvedel, česar pa ne sme zaupati nikomur. Janko je prosil in prosil Pavla, naj njemu vendar pove, toda zaman. Naposled ponudi Janko Pavlu sladko hruško medenko. In to je pomagalo! Pavel zaupa Janku skrivnost, pa dostavi: »Pa glej, da nikomur ne poveš!« — »Bodi brez skrbi!« odgovori Janko ter se poslovil.

Spotoma sreča Janko Dorčeta, Dorče Milana, Milan Božidara: in pri vseh teh je že krožila Živkova skrivnost! Drug drugemu jo je zaupal, drug drugemu jo je širil dalje, vedno pristavlja: »Pa glej, da nikomur ne poveš!« —

Zvečer je Živko šel obiskat štorclje, kakor je sklenil. Srečen je bil, ker je mislil, da se njegova skrivnost še ni razširila med otroke. Toda kako se začudi, ko pride na samotni kraj, kjer so gnezdile štorclje! Tu je bilo že vse živo otrok! Vse križem so vpili in klicali. Živko ostrmi in se prestraši, ko vidi pod drevesom trumo otrok, ki so kamenje metali na štorclje. Stara dva sta strašno klopotala in zdelo se je, kakor da Živku očitata: »Malopridnik ti, zakaj si nas izdal!« —

Živko je sicer zabranil, da otroci niso več metali kamenja; pa vest ga je le močno pekla, da je izdal skrivnost. Ves ogorčen je tekel domov.

Ko pa je doma sedel pod lipo ob očetovi hiši, se je nečesa domislil. In veste li, česa?

»Skrivnost, ki jo izblebečeš, ni več skrivnost!« —

IVO TROŠT :

Neznano čuvstvo.

ri Dolinarjevih je bilo vse v neredu. Mlajši otroci so se boječe spogledovali, kaj se splete iz teh zmešnjav v hiši. Oče Dolinar je postajal zamišljen ob vsakdanjem opravilu, kakor da ne ve, kaj bi, kako bi. Mati je navadno sedela ob zglavju najstarejšega sinka Zorka in v prevelikih skrbah za njegovo zdravje pozabila često skuhati ostali družinici prepotrebne hrane, pospraviti po hiši in pogledati, kako se vedejo drugi otroci. Zorko se je bil prehladil takoj ob prvem hujšem mrazu začetkom adventa, zbolel je in sedaj leži, zdihuje, kliče mamico in ata, a ne pozna, ne sliši, ne vidi nikogar — ječi večinoma v nezavesti. Bolest ga je zgrabila za vrat in mu zaprla kmalu tudi besedo, da govori samo prav potihem, zagrljeno, pridušeno. Tako hudo ga davi zavrtna bolelost in tako silno. Zlobna je ta bolezen in neusmiljena. Nihče ne ve, odkod se je utihotapila v vas. Začela je daviti otroke po hišah, pred njo se pomika strah, za njo žalost in jok. Najbolj veselega in pridnega otroka zadavi, pa ga nesejo v jamico, ki jo izkoplje stric grobar na pokopališču. Tam je zato toliko križev in poleti cvetic, da imajo malčki lepše posteljice. Stric grobar tako majhnega mrlička v majhni, sinje popleskani krsti tudi zakoplje v jamico globoko pod zemljo. Mrliček spi in nič ne sliši, ko ga pokopavajo in jočejo za njim mamica, sestra in bratci, tete in sosede. Samo stric grobar ne joče, ko ga pokopava, in pa duhovnik, ki vrže samo tri peščice prsti v grobek, potem pa neha. Saj je blagoslovil mrlička še prej v krstici doma med cveticami in med svečami ob joku in žalosti vseh domačih in ve, da je nedolžna dušica zletela med nebeške krilatce; na sodni dan pa pokliče dobri Bog k sebi še telesce za dušo v večno veselje. Zato duhovnik hvali Stvarnika v lepih psalmih, da je vzel mladega zemljana še nedolžnega v svetá nebesa med neštete svoje angelčke. Ali mamica ne more usta-

viti solz za svojim ljubljencem. Bratci in sestrice ihte in zaman kličejo dragega iz lesene hišice, iz globoke jamice. Zaman! Nič več ne more k njim in oni ne morejo k njemu. Dušica njegova je res zletela med nebeške krilatce, ali po rajnkem je vendar vsem hudo, jako hudo, najbolj hudo pa mamici.

Kaj bi ne bilo vsem hudo! Predobro se spominjajo, kako se je še pred nekoliko dnevi zdrav, čvrst in vesel igral z njimi, skakal, prepeval, vriskal. Oče si na skrivaj obriše solzo, mamica pa sama ne ve, kam bi se dela v neizmerni boli, ki ji stiska srce. Najrajša bi se na pokopališču kar še sama pogreznila v jamico in tam objela svojega ljubljénčka mrtvo telesce, ga pritisnila na srce in pritiskala, pritiskala na vseh vekov veke.

Toda mamica ve, da bi bilo to brez vsakršne koristi za ubogega sirotka, ki jo je moral ostaviti doma v morju bolesti med svojimi bratci in sestricami. Ona mora tudi za te skrbeti, jih učiti, negovati, opominjati, svariti, snažiti, hraniti. Kaj naj počno brez mamice bedni črvički! Kakor nekdam oni, ki mirno spančka v hladni jamici, imajo tudi ostali prostorček v maminem srcu.

Nekaj podobnega je nepovabljena bolezen zasnovala tudi za Dolinarjevo družino.

*

Dolinarjev Zorko je bil materin prvi ljubljénček. Med vsemi drobljanci najstarejši je imel v hiši največjo veljavo, ko je bil še zdrav. Njegova želja se je premenila prav gotovo v ukaz, pa če bi se imela zaradi tega hiša obrniti narobe. »Dajte mi, če ne, bom pa jokal!« je zagrozil mali tiran mamici. In če se mu ni izpolnila želja, je pa jokal, ne samo jokal, marveč rjul, tulil in vpil kot črednik na vasi po cele ure, kričal in se drl do hripavosti. Po materini dobroti in obzirnosti je tudi navadno dosegel, kar je zahteval. Mlajši bratci so spoznali, da je to način, ki jim gotovo prinese dobiček, če kaj zahtevajo, pa so ga izkušali posnemati z neprijetno godbo, če jim mamica ni ugodila. Ali menite, da je bilo to Zorku prav? A! Še dražil jih je, da je taka godba nelepa: »Dreja, drugo, Dreja, le drugo! To že poznamo, po njej se ne ravnamo, Dreja, drugo!« Ako to ni dovolj zaleglo, je začel kar s silo uveljavljati svojo voljo. In mali samodržec je znal biti krut gospodar, brezsrčen poveljnik.

Oče in mati sta ga često opozarjala na to razliko; sam dela prav narobe od tega, kar zahteva od drugih. — »Kaj pa, kadar ti počneš?« — »Jaz, hm, jaz sem pa — jaz,« se je režal mladi neugnanec in nadaljeval svoj nelepi posel. Zato ga mlajši otroci niso klicali nič kaj

radi za posredovalca. Ako se je vnel prepir za kos kruha, za hruško, jabolko ali piškot, je ukrenil razsodbo tako, da je njemu ostala stvar, ki se je zanj začel prepir, ali si jo je kar samovoljno prilastil. Zato sta ga roditelja svarila neprenehoma izlepa in izgrda. Opozarjala sta ga, da začne kmalu obiskovati šolo, kjer bo moral rad ali nerad ostaviti to razvado: v šoli velja vsekdar in za vsakega pravica, a nikoli samovolja. Ako kdo hoče v šoli siloma ugoditi svoji volji, je kaznovan. Enako je v družbi in državi. Zorko se je široko režal in ponavljal svoje prazne izgovore, kako in kaj počne, da bo uveljavil povsod svojo trmico. Roditelja sta svarila vedno ostreje, osorno in tako ostro, da so se mlajši otroci že tresli v strahu, kaj se zgodi, če se mamici in očetu ne poleže upravičena jeza. Kar zdrznili so se ob tem, kako je grdo, če sta oče in mati huda na tako neposlušnega otroka, kakor je Zorko, za zlo tako zreli Zorko. Mama je vpričo vseh zajokala na glas in obupno vprašala dečka: »Samo kaj bo še s teboj, Zorko, Zorko — neposlušni, trmasti otrok! Tak človek ni za šolo, ne bo za družbo, niti sam zase ne bo nič prida. Saj ne mara nobeden lakomnika, sebičnika. Oh!« — In otroci so vsi zajokali z mamico, samo v Zorkovih očeh ni bilo solze, ne znaka kesanja. Najrajši bi se bil zarežal kakor obično: »Dreja, drugo! Dreja, le drugo! To že poznamo! Po njej se ne ravnamo! Dreja, drugo!...«

Tisto jesen je začel s šolo.

No, v šoli je bila drugačna godba nego Dolinarjevega Zorka »Dreja, drugo«. Zato ni mogel še tako kmalu z njo na vrsto, doma pa ni bil nič boljši. Tisto popoldne, ko se je Zorko, mali navihanček, poslednjič vračal iz šole, je bil prvi zmrzli sneg. Dognati je bilo treba, če je že dovolj trd in pripraven za drsalnico, kjerkoli je steza visela navzdol ali se je ponujala strma reber s hriba ob poti. Zorko je pridrel domov gologlav, zasopel, razpet in ves razgret. Solnce se je že nagibalo za obzorje, Zorko bi moral z doma šele iskat čepico, ki ga je zapustila nekje na snegu. Šolsko torbo je kar vlekel za seboj, kakor da vozi sani z drsališča. Doma se je zaletel naravnost na škaf, kjer se je napil mrzle vode. Potem je šele pripovedoval v mnogih presledkih, kako je zunaj mrzlo, pa njega nič, prav nič ne zebe, ker se ne boji mraza kakor tisti paglavci, ki hodijo z njim ali so pa danes ostali kar doma, ker jih je zeblo. Mama je bila silno žalostna njegovega junaštva. Oče je od nekod izdrl šibo ter zapodil širokoustnega bahača po čepico na drsalnico. Nekaj je ugovarjal, da ni on kriv, ker nima čepice, marveč čepica sama, ki je prav brez njegove dovolitve

ostala v snegu. Zakaj mu je pa zletela z glave? Nič ni pomagalo! Zbal se je šibe in odšel jokaje, kakor da se mu godi največja krivica. Pozno zvečer se je vrnil objokan in brez čepice, ki se mu ni hotela oglasiti v snegu. Oče je vedel, da bi jo ponoči iskal zaman.

Zorko zleze na peč in strmi predse. Niti večerje se ni lotil. Domači so menili, da zopet užaljen kakor po navadi kuha onemoglo jezo v stari trmi. Tako je počenjal doslej še vselej, ko ni obveljala njegova. Po večerni molitvi je takoj poiskal ležišče in na tihem legel ideč kot kuhan rak. Ko se mu je približala mamica, da ga prekriža in z njim zmoli priporočilo angelu varihu kakor vsak večer, je potožil, da ga boli glava. — »Kaj pa, ko te živ krst ne užene ves dan,« de mati nevoljno in odide.

Zorko ta večer ni mogel zaspati. Vročina ga je kuhala in mraz ga je stresal. Pred seboj je natančno videl očetovo šibo in izgubljeno čepico, ki ga pa ni iskala, marveč se mu je grozno grdo režala izpod snega, mu kazala jezik in rožičke in navzkriž v obeh pesteh — fige. Očetov obraz je ves jezen, čepica ga pa draži: »Na, tu gori sedi, pa boš videl Benetke!«

Drugi dan je ležal v nezavesti, govoril nerazumne besede vedno bolj hripavo, tiše in tiše, slednjič je samo šepetal kdovekaj.

*

Tiste dni je bil pri Dolinarju res velik nered, ko je ležal Zorko bolan. Mlajši otroci so morali mamo klicati od njegove posteljice, da jim je skuhala najpotrebnejše hrane, pa še so bili lačni, kakor da so po ves dan tešči. Saj se jim je zdelo, da je ni, pa je ni več mamice, ki bi se ji tiščali za predpasnikom vedno lačni, vedno nemirni in vendar tako srečni. Sedaj je mamica samo pri Zorku, pri tistem Zorku, ki ga nima in ne more imeti rada; tako je povedala že stokrat sama. Kako? Ali ga ni zmerjala: »Ti grdi otrok! Neposlušni trmoglavec! Zorko — nebodigatreba kakor osmega poglavitnega greha, ki jih je že sedem preveč!« — Otroci so se spominjali še prav dobro, da je mama čestokrat segla tudi po šibo, a deček se ni bal mame ne šibe. Ta neposlušni deček! Smejal se je in dražil ubogo mamico, se ji režal in jo oponašal. A danes, kakor da je mama pozabila na vse njegove žalitve, kakor da ima samo še njega na širnem božjem svetu. Noč in dan bdi, sloni, sedi, dremlje in spi ob njegovem ležišču, kakor da ni drugih otrok in drugih opravil v hiši. Ali mora tako? Kdo je ukazal? Kako je mogoče kaj takega slišati!

Prej so se čudili otroci, da more mamica toliko potrpeti, mirno potrpeti vse, karkoli ji nakuri hudobni Zorko, sedaj se čudijo še bolj,

da je mogla mama vse in tako hitro pozabiti ter skrbi samo zanj — za bolnika. Kadarkoli jo pokliče, je vsa vesela; če se predrami iz nezavesti, pa že ne ve, kaj bi počela, ne ve, s čim bi mu ugodila. Medu so mu že ponujali, sladkorja in kisle limone, naj jo grgra, da mu prej odleže. Ostali otroci ne smejo niti blizu, ne smejo niti glasno kihniti, da bi se ne predramil bolnik.

Ko bolnik pogleda mamico, ga hiti izpraševati, kaj ga boli, hiti ga milovati in mu obljublja, da bo kmalu bolje. Saj je bilo tudi njej neznansko hudo, ko je imel tiste težke sanje, da se je motil in ni umela njegovih besed, njegovega nezmisljivega blebetanja. Zorko se je bolno nasmehnil sam svoji onemoglosti. Sedaj je mamici že nekoliko odleglo: vedela je, da jo že umeje, da misli. Zajokala je od samega veselja in mu pripovedovala o dobrem Bogu, o angelcih krilatcih, ki bi kmalu že prišli po njega, a so se napotili drugam. Omenila mu je, kako ga je že videla v duhu vsa potrta in omotična, kako spančka na beli posteljici med cveticami, ob njem gore bele sveče, on se sladko smehlja v tesni krstici, pregrnjeni z belo tenčico, ki jo kmalu za vselej pokrije leseni pokrov z belim vencem, in ona, mamica, ne bo nikoli več videla svojega — o, ne, tega si ne upa povedati, tega si ne upa niti na tihem izreči, da bi potem nikoli več ne videla svojega ljubljenca, rajša se razplaka na glas in gladi mrzlo, potno čelo svojega Zorka.

Ali redki so bili tako srečni trenutki.

*

Po tisti noči, tako grozni in dolgi, ko je videl Zorko, da se mu reži izpod snega izgubljena čepica in mu kaže v obeh pesteh fige, da bo videl Benetke, se je bolnik le malo zavedel. Njegov duh je blodil po neznanih, pustih, groznih krajih — prepadih, vodah, jamah, po temi in vedno v strahu, po gozdu in med volkovi, hudimi psi in pihačnimi mačkami. Groza ga je prehajala, da se je tresel kot šiba po vsem životu. Po vseh potih je videl često, da ga še spremlja očetova šiba, ga preganja ali mu pa zastira pot. Videl je nevoljno lice uboge mamice, ki ga zmerja in se jezi nanj v strahu in dvomu za njegovo bodočo srečo, ker je izgubil čepico, ker se ji grdo smeje, da mora jokati zaradi njegove neposlušnosti; z mamo pa jokajo vsi njegovi mlajši bratci in sestrice, jokajo, ker joka njih mamica, in to jim je dovolj žalosti. On pa ne joka, on se grdo reži, in to je bridko. Oni jokajo z mamo, in to je sladak jok. Ali ni samo grda prešernost, če joka mama zaradi njega, njegova prešernost, ki mu donaša samo

bridkosti? Zorko je začel spoznavati, da to ni prav. Ako kdo joče, znači, da se mu godi krivica, hudo mu je v srcu, tako hudo, da silijo v oči solze, ki izvirajo nekje v tisti dolini, kjer domuje pravica in milosrčnost. Lepo mora biti v tisti dolini, ograjeni z neprestopnim zidom in zavarovani s trojno stražo naših trdnih sklepov, naših načel. Krivica in neusmiljenost ne smeta tu notri! — O, tudi Zorko bi jokal, jokal na ves glas, ko ga v spanju pode pošasti — jokal bi, ko bi le mogel, pa je popolnoma ohropel. Niti vpiti ne more na pomoč. V največji bridkosti in smrtnem strahu, ko ga napadeta dva medveda in začneta trgati, da je že ves krvav in razmesarjen, se prebudi iz nezavesti, plašno pogleda po sobi, če sta tudi tukaj še oba medveda, pa vidi, kako sloni ob njegovem zglavju in plaka uboga mamica. »Zakaj jokaš, mama? Ali je strah tudi tebe?«

»Strah me je, prav zares me je strah, otrok moj.«

»Ali medvedov?«

»Ne, ne medvedov, Zorko!« se nasmehne skozi solze dobra mamica in pojasni: »Smrti se bojim, veš, ljubček moj, smrti, ki bi mi ugrabila tebe. Tja v jamico bi te nesli, kakor so že druge, ki jih ne bo nazaj. Globoko, globoko so jih zagrebli. Veš, stric grobar izkoplje jamico, oh!...« Mama Dolinarica zopet krčevito zaplače. Zorko pa gleda, gleda mamico in ve, sedaj je prepričan, da plaka njegova mamica zanj. Kako to? Ali ni rekla tolikokrat, da ga ne mara? On je vedel zagotovo, da bi nikakor ne mogla imeti rada takega razbojnika, nemirneža, trmeža, nepopoljšljivega grdina. Ali more mamica plakati za njim, ker se boji, da bi umrl? Doma bi bil potem najlepši mir, ko bi ne bilo njega v družini. To je slišal nebrojnokrat. In mamica je sama povedala, da joka zaradi njega, ki je njen ljubček. Torej vendar!

In on!

V sladki zadovoljnosti je pritisnil materino roko na svoje potno čelo in zaspal z blaženim nasmehom na osinelih ustnih. Spal je dolgo, jako dolgo. Mati se je bala odmekniti roko z njegovega čela, da se ne bi prebudil iz dobredejnega sna. Zorko se ni več stresal, ni več bledel. Sladko je dremal, kakor bi ga angelci zibali. Šele za dolgo se predrami in zavpije polglasno, hreščeče, s suhim grlom:

»Mama, ne bom ne umrl.«

Dolinarica meni, da se mu zopet blede.

»Kako veš, da ne boš, Zorko?« ga vpraša.

»Vem, ker si ti pri meni, mamica! O, kako te imam rad! Nikoli več, nikoli več te ne bom...« Dovršiti ni utegnil, zakaj mati se je sklonila in ga poljubila na čelo ter vzkliknila: »Oh, ti moj Bog!«

»Ali imaš tudi ti mene rada, mamica?«

»Rajša kot vse na svetu, otrok moj!«

»Mama, kadar boš ti umrla, bom pa še jaz, prej pa ne, ne maram!«

In dvoje srečnih bitij se je sedaj objelo v sladkem, blaženem čuvstvu, ki je bilo Zorku doslej neznano.

Na grobu.

Mamica, kaj pa že zopet
solze imaš v očeh?
Saj je vendar veselo
med rožami tu na grobeh...

Kako pa, da atek je naju
sama doma pustil? —
Mamica, je li, saj Duško
priden je vedno bil?

»Eh, Duško, atek le spančka!
Tebe je bil vesel,
naju oba je vedno
še preveč rad imel!...«

Mama, zakaj pa ni rajši
v topli sobi ostal?
Veš, tam v postelji moji
tudi bi lahko spal...

Pa Duško bi hodil po prstih
čisto tiho okrog,
da atka bi ne prebudil.
Še čreveljčke vrgel bi z nog!

Eh, mamica, kaj se atek
še zdaj-le bavbava boji,
da mu toliko svetlih
in lepih lučc gori? —

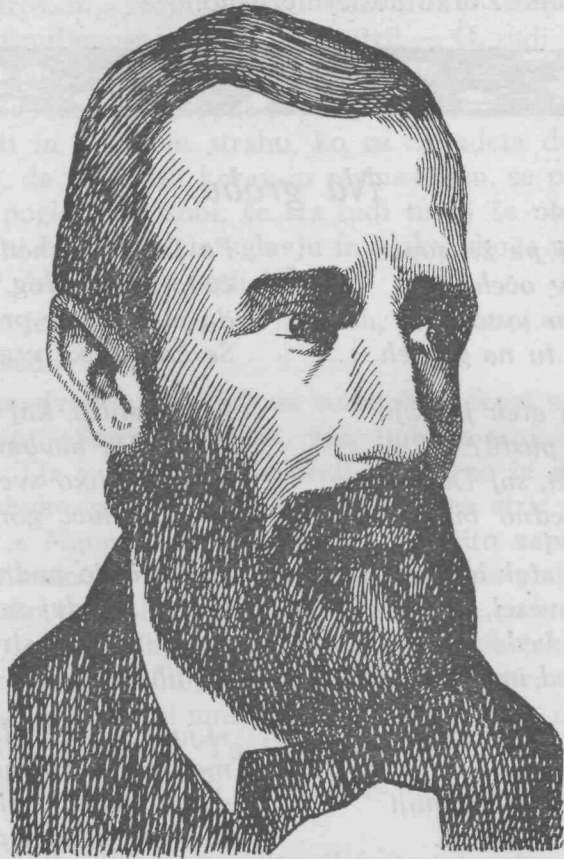
Saj je čisto podnevi,
kaj bi že zdaj se bal!
Pa če pridejo strahi,
bo jih že Duško nagnal!...

»Ljubček, veš, zlate lučce
molijo v sveto nebo,
da bi ljubemu atu
bilo pri Bogu lepo!...«

Mamica, kaj pa že zopet
solze imaš v očeh —
saj je vendar veselo
med cvetjem tu na grobeh...

Anica.

J. J. Jones

Zamorske narodne pripovedke.

Preložil Fran Erjavec.

V.

GOSENICA IN METULJ.

Nekega dne je plaval prekrasen metulj preko cvetice. Po zemlji se je plazila jadna gosenica proti cvetici. Metulj ji pravi: »Kaj je to gosenica?« Ona mu odvrne: »Da!« Tedaj zakliče metulj: »Zakaj hodiš, ti grdoba, po moji poti? Fej, vražja zalega! Pogledj mene, kako lep sem! Res, Bog naju je ustvaril različno! Jaz plovem proti nebu, ti pa poznaš samo zemljo!«

Tedaj mu odvrne gosenica: »Metulj, ne napihuj se! Vse tvoje pisane barve ti ne dajejo pravice, da bi me žalil. Midva sva istega rodu. Če zaničuješ mene, zaničuješ svojo mater! Gosenica izvira iz metulja, a metulj iz gosenice!«

VI.

TATINSKA ZGODBA.

Nekoč sta živela dva brata, dva obcestna razbojnika, ki sta stalno plenila kraljevo hišo. Starejši je umrl in je zapustil enega sina.

Nekega dne vpraša sin mater: »Kakšen obrt je pa izvrševal moj oče?«

»Tvoj oče je nosil jermen in sabljo,« odgovori ona. Nato je začel krasti tudi on.

Odide z doma in gre, dokler ne pride do nekega kraja, kjer je zagledal koštruna. Zgrabi ga, ga odvede s seboj in zadavi, kralj je pa zaman iskal skopca.

Drugič je vdrl mladi tat v kraljevo palačo, pobral zlato in se vrnil domov k materi. Doma je dejal materi: »Posodi mi merico!« Teta jo ji da in ona zmeri z njo zlato, potem ji pa vrne merico. V merici je pa obtičal cekin.

»Poglej!« pravi teta svojemu možu. »Naš nečak je s to merico meril zlato.«

Stric odide k nečaku in ga vpraša: »Kje si pa dobil zlato?«

»Pojdi,« odvrne nečak, »tik do kraljeve hiše, dvigni eno strešno opeko, vrzi noter kamen in če ga slišiš pasti, pojdi za njim, če ne, se pa ne gani!«

Stric gre, odstrani eno strešno opeko, vrže noter kamen in čeprav ne sliši ničesar pasti, zleze vendarle noter. Tu pade v kotliček za mast, iz katerega ne more več zlesti. Tedaj pride za njim pogledat njegov nečak, zleze v hišo in odseka stricu glavo.

Drugega dne najde kralj moža z odsekano glavo in povpraša nekega modrijana, rekoč: »Našel sem moža z odsekano glavo.«

»Vrzi ga na cesto, kjer ga bodo zagledali njegovi sorodniki in objokovali.«

Mladi razbojnik je kupil na trgu jajc, jih dal svoji teti in je dejal: »Vzemi osla, natovori ga z jajci in odidi z njim k truplu svojega moža! Pusti jih pobiti in potem jokaj!«

Teta stori tako. Tedaj pride kralj in jo vpraša: »Zakaj jočeš?«

»Ob vsa jajca sem, ljudje so mi jih pobili.« Kralj jo bogato obdaruje in ona se vrne domov.

Ponoči vzame nečak stričevo truplo in ga pokoplje. Drugega jutra kralj ne najde več trupla, kamor ga je dal položiti. Gre torej znovič k modrijanu in pravi: »Ukradli so truplo.«

»Pošlji noja, da ga poišče!« mu svetuje modrijan.

Kralj pošlje noja, a tat ga zagleda, ga ujame in vleče v hišo, kjer ga zakolje in poje.

Kralj pride zopet k svojemu svetovalcu: »Noj se ni vrnil.«

»Pošlji zamorko, da poišče nojeve masti!«

Zamorka pride do tatove hiše in pravi: »Ali imate vsaj malo nojeve masti, zakaj kralj je zbolel.«

Razbojnikova mati ji je da nekoliko. Tedaj zapazi tat zamorko in reče: »Po kaj si pa prišla?«

»Naš gospodar je zbolel, in prišla sem prosit nojeve masti.«

»Prinesem ti je nekoliko.«

Ona se vrne z njim in tat jo odvede v svojo hišo, kjer ji odreže jezik. Zamorka se da odvesti pred kralja.

»Kdo ti je dal mast?« jo vpraša.

Nesrečnica se trudi zaman, da bi govorila, a kralj jo nadere: »Kaj se norčuješ iz mene?« Potem ji odseka glavo.

Kralj gre zopet k svojemu svetovalcu in pravi: »Kaj naj storim?«

»Ne vem,« mu odvrne svetovalc.

Potem priredi kralj veliko svečanost in razglasi ljudstvu: »Tistemu, ki mi razjasni vso to zadevo, dam svojo hčer za ženo.«

Prišli so najrazličnejši tekmeči, a komaj so odprli usta, jih že nadere kralj: »Tako ni bilo!«

Končno pride tat in pravi kralju: »Poslušaj, kaj sem storil!« ter mu pove vso svojo pustolovščino. Nato mu da kralj svojo hčer, in tat se oženi z njo.

VII.

NESREČNI PASTIR.

Neki Sudanec je pasel kamele svojega gospodarja. Ker mu ni gospodar dajal nič hrane s seboj, je bil vedno lačen. Nekega dne si je pa skuhal kaše in spekel kruha, ujel je gazelo ter našel nojevo jajce. Ko je neka kamela pokleknila, je položil gazelo pod lonec za mleko in dejal nojevo jajce poleg. Mislil si je: »Kdo bo mogel pojesti vse to!« Tedaj je kamela vstala, on pa vzame lonec za mleko, da bi jo pomolzel. Takoj mu gazela pobegne. Brž pograbi jajce in ga vrže za gazelo, toda jajce se razbije. Medtem mu je popila mlada kamelica mleko, kruh se mu je sežgal, kaša pa prismodila, a on je ostal zopet brez jela.

Zimska slika.

*V solncu se bleste planine,
sneg vrhove je ovil,
sever brije iz daljine,
že mi glavo je odkril.*

*Moj klobuk po polju vozi
kakor črno se kolo,
jaz pa grem po kolovozi,
sever sel je na glavó.*

*Plešo mojo poljubuje
in zaman ga proč podim,
piska, drzno poskakuje,
z njim se za klobuk borim.*

*Sredi polja star grmiček
bratca se usmili zdaj,
vjame moj klobuk v vršiček
in mi nudi ga nazaj.*

*Jezen mrzli sever brije,
solnce se z neba smeji,
glavo spet klobuček krije,
nič se mraza ne boji.*

Gustav Strniša.

Naš Azor.

Naš Azor zvesta je žival,
vsak njemu bo pohvalo dal,
čuvaj izvrsten in močan je,
v veselje nam, pomoč in bran je!

Podnevi v hišici leži,
ponoči buden je, ne spi,
iz hišice spe na dvorišče,
povsodi stika, voha, išče.

Če se pojavi kakšenkrat
na zidu v temni noči tat,
koj proti njemu zakadi se,
zobé mu kaže in grozi se:

»Le skoči, skoči dol, tatič,
jaz tebe ne bojim se nič,
zob mojih čutil boš ostrino,
po kraji izgubiš skominol«

In tat popihne jo z zidú,
renči naš Azor brez mirú,
a v hiši oče tam miruje,
ker ve, da zvesti Azor čuje.

Ko pa napoči beli dan,
iz hiše oče gre na plan
in s skledčko kruha in pa mleka
pohvalo Azorju izreka:

»Res, priden, Azor, ti si bil,
ponoči si tatú spodil,
čuj, pridi sem, da te pogladim
ter s kruhom, mlekom te nagradim!« —

In vzpne se na očeta pes
in miga z repom, srečen ves,
potem pa jest hiši veselo,
izprazni hlastno vso skodelo. —

Janko Leban.

NEODREŠENA NAŠA ZEMLJA: PULJ

I. L.:

Slavni medvedi.

li so tudi medvedi slavni? Seveda so, če so si slavo zaslužili! Saj jih poznate iz raznih basni. Toda tam se kaže kosorepi kosmatinec kot lahkoveren dobričina, ki gre vsakemu na led. Največkrat ga potegne lisica zvitorepka. Stric medved veruje vse, kar mu pripoveduje zvita tatica, a navadno se on pokori za njene grehe. Saj veste, kako ga je nekoč speljala, da sta šla krast k nekemu kmetu; zasačili so ju in medveda pretepli, da je bilo groza, lisica pa je srečno ušla in ga je čakala zunaj vasi. Pa prikobaca medved s pretepenimi kostmi, lisica pa zdihuje, kako je bila tepena, v resnici pa je bila preveč sita, ker se je med tem gostila s slastno kuretino. In ubogi medved ji je verjel in jo nadel celo na svoja pleča in jo nesel v gozd, lisica je pa na ramah prepevala: »Bolni zdravega nosi, bolni zdravega nosi!« In ko se je medved začudil, kako more prepevati, je rekla, da zdihuje...

Ali pa takrat, ko sta šla mimo jezera in sta v njem videla polmesec. Lisica je rekla, da je to sir: ako bi vodo popila, pa bi prišla do njega. In neumni medved je začel žlampati vodo, da ga je skoraj razneslo, zvita tetka je pa med tem pojedla, kar sta imela s seboj. Pa še mnogo takih zgodb poznate, n. pr. kako so volk, medved in lisica kradli panj medu: medved je panj nosil, lisica je pa med jedla. Ko so sedli, da bi jedli — je bil panj prazen. Pa so se prepirali, kdo je med pojedel. Lisica je bila seveda nedolžna, pa je svetovala, naj ležejo na solnce: kdor se meda preobje, temu je slabo — in tako se bo resnica izkazala. Pa je medved ves truden zaspal — lisica ga je z medom namazala — in spet je bil kriv in je dobil od volka in lisice po grbi za lisičji greh in še lačen je bil.

Tako pripovedujejo basni o medvedu in skoraj nikoli mu ne priznajo ne sreče ne pameti.

In vendar so tudi slavni medvedi na svetu. Pa ne samo oni, ki prebivajo po kočevskih in po bosanskih gozdih in se jih bojijo pastirji in lovci. Tudi ne samo oni, ki jih kažejo po zverinjskih in cirkusih, ali pa oni, ki plešejo po vaseh. Sicer znajo vsakovrstne umetnosti, a njih imena so navadno kmalu pozabljena. Posebno oni, ki plešejo, imajo slabo življenje: najprej se morajo učiti, in ta šola ni šala. Na razbeljeni vroči železni plošči mora mladi medved poizkušati svoje

zmožnosti; ker ga peče v noge, se spenja na zadnje noge in tako se počasi privadi na ples ob udarcih trde palice in bobnanju bobenčka, ki ga potem spremlja vse življenje po svetu, njegov gospodar pa si služi denar.

Žalostna je usoda takega medveda. Saj mu niti pošteno jesti ne dajo: lačen hodi od vasi do vasi in dela ljudem zabavo. Ko bi se namreč najedel, bi postal nevaren — tako pa hvaležno sprejme vsak košček, ki mu ga ponudi njegov gospodar ali usmiljen gledalec.

Toda nesreča uči človeka misliti in tudi medved v takih časih premišlja o sebi in svoji usodi. Zato je ravno iz teh vrst medvedov izšel eden najslavnejših svetovnih medvedov. Ime mu je bilo Ata Trol. Popisal ga je nemški pesnik Heine, ki je eden največjih svetovnih pesnikov. In tako smo prišli do prvega slavnega medveda. Ime ima prav lepo, kaj ne? Ata Trol! Kadar boste veliki in boste znali tudi nemško, boste lahko čitali o njem. Tu vam povem samo na kratko, zakaj je postal slaven.

Ata Trol je bil torej medved, ki se je rodil nekje v Pirenejih. Ali veste, kje so Pireneje? Le vzemite zemljevid v roko! Tam med Francijo in Španijo se vlečejo od morja do morja visoke gore: to so Pireneje. V gozdovih so divje zveri in seveda tudi medvedi. Tako je prišel Ata Trol na svet, pa ni imel takoj tega imena, ampak ga je dobil šele pozneje. V kateri duplji je bil njegov rojstni dom, nam ni znano, to tudi ni tako važno kakor to, da je Ata Trol rasel v Pirenejih svobodno in brez posebnih težav in da se je razvil iz njega prav lep, močan medved. Zato si je izbral tudi družico medvedko in kmalu so skakali okolo njega mali medvedki. Toda, ojoj, nekoč je šel po hrano za svojo družino in lovci so ga zasledili. Hipoma — hop! — in Ata Trol je bil ujet. Prodali so ga medvedarju, ki ga je odpeljal v svet in tam je moral ubogi Ata Trol plesati po mestih in vaseh. Nič ni pomagalo: spočetka je šlo težko in nerodno. Toda njegov gospodar je bil strog. Ako ni plesal dobro, je dobil s kolom po grbi in nič za večerjo. Dolgo je moral Ata Trol zabavati svet — zraven pa se je spominjal na svojo nekdanjo svobodo, na Pireneje in na svojo družino. Končno se mu je posrečilo, da je pobegnil. V velikih skokih je letel naravnost domov in tam srečno našel svojo medvedko in mladiče. To je bilo izpraševanja, kako se mu je godilo po svetu. Ata Trol pa je bil žalosten, sedel je v sredi svoje družine in ji začel pripovedovati.

»O, ljudje, ljudje,« je rekel — »vi ne veste, kako so to neumne stvari. Tam na vasi se n. pr. zberejo in čakajo, da bodo videli kaj novega. Hipoma zaslišijo boben, medvedar prižene mene, in jaz se

moram postaviti na zadnje noge in jim plesati, dasi znajo oni bolje nego jaz. In kako zijajo in gledajo in se smejejo ubogemu nerodnemu medvedu! Da, ljudje so čudne stvari. Če le morejo, te žalijo in zasmejujejo in na zadnje ti vržejo kako skorjo ali kost. O, ljudje so hudobni, otroci moji, bojte se jih! Ničesar jim nisem storil, ujeli so me in vlačili po svetu — a jaz sem jih gledal in sem jih pomiloval. Ali nimajo bolj resnega in pametnega opravka? — Ko bi vi videli te množice zijalaste po mestih in po vaseh! Kolikokrat me je obšla želja, da bi se zaprašil vanje in jih razgnal — toda nisem mogel, zakaj ljudje so močni, kakorkoli so neumni.«

Tako je pripovedoval Ata Trol v Pirenejih svoji družini o ljudeh. In še mnogo več je povedal. Njegovo ime pa je ostalo v spominu po mestih, trgih in vaseh, kjer so bili videli njegovo plesalsko umetnost. O tem je slišal pesnik Heine in je napisal zgodbo o njem, in tako je medved Ata Trol postal slaven.

Drugi slavni medved je — medved Brundo. Gotovo ste že slišali o njem. Ali ne? To bi bilo žalostno! Saj je medved Brundo jugoslovenskega rodu. Živel je v našem Primorju ob Adriji. Popisal ga je naš slavni pesnik Vladimir Nazor. Toda vi morebiti tudi Vladimira Nazora ne poznate. Ako vas spomnim, da je napisal povest »Veli Jože«, se boste morebiti spomnili nanj. Pa morda tudi »Velega Jožeta« niste čitali. Veste, kdo je bil Veli Jože? To je bil silno močan Jože iz Istre. Tak je bil kakor naš Martin Krpan. In ko so Benečani zasedali naše — sedaj neodrešene kraje in spravljali naše ljudi v svojo sužnost — takrat jim je Veli Jože pokazal, kar jim gre. Le čitajte to v knjigi! Vladimir Nazor je bil takrat profesor v Istri in je napisal to lepo knjigo. Zdaj živi v Crikvenici, ker so Italijani zasedli one kraje, kjer je prej živel. Napisal je mnogo lepih pesmi o staroslovenskih bogovih, o naših starih mestih in o starih krajih. In piše še sedaj. Med drugimi knjigami je posebno znana njegova povest z naslovom »Medved Brundo«.

Ta medved je torej živel v naših gozdih ob morju na Velebitu v času, ko so Benečani sekali naše gozdove. Medved ne more živeti drugod nego v širokih gozdovih — pomislite torej, kako je bilo staremu medvedu, ko je slišal dan na dan, kako pojejo sekire in padajo tisočletni hrasti, ki so doslej dajali zatišje medvedjemu zarodu. Bliže in bliže so prihajali tujci Benečani, bolj in bolj so padali gozdovi — za njimi pa je ostajal pust in skalnat Kras. Kam pridemo, ako pojde tako naprej? Nazadnje bodo posekali vse gozde, in kam naj gre medvedji rod? Zdaj razumete, zakaj je dobil ta medved ime »Brundo«... Zato, ker je vedno brundal in godrnjal nad tem, da so Benečani uni-

čevali naše gozdove. Pa ne samo nad tem. Videl je tudi, da se mlajši zarod ne zaveda nevarnosti, ki mu preti. Mladi medvedi in medvedke so živeli brezskrbno in celo mislili so, da prinašajo Benečani — Italijani kulturo. Medved Brundo je spoznal, da taka spačena mladina ne bo znala braniti svoje domovine. Vedno je pridigoval, da je treba združiti moči in prepoditi Benečane iz gozdov, toda niso ga poslušali. Gozdi so padali in tudi medved Brundo je padel v boju zoper tujce. Oni, ki ste pazljivo čitali, ste gotovo uganili, da je ta medved pravzaprav Jugosloven, ki čuva svojo domovino pred tujci Italijani. Zato je medved Brundo slaven in bi ga morali mi vsi poznati.

Tretji medved — znan po vsem svetu — je Miško. Vem, da ga vsi poznate. Po rodu je Rus. Prebiva po ruskih poljanah in po sibirskih gozdovih. Ruski medved je znan kot jako dober in potrpežljiv. Rusi so mu dali ime »stric« ali Miša ali pa Miško. Nastopa v nešteti basnih, kjer vedno kaže svoje dobro srce, zato se mu pogosto slabo godi. Ko so se češki legionarji vračali iz Rusije skozi Sibirijo, so morali pogosto dolgo čakati na železnici, ker niso mogli naprej. Tako jih je večkrat obiskal tam v sibirskih gozdovih stric Miško: malo je zarohnel, pa je zopet odšel. Legionarji pa so našli tudi mlade medvediče in so jih vzeli s seboj. Bili so dobri in pridni in se niso nič bali. Tako so potovali z njimi čez vso Sibirijo do Vladivostoka in potem čez Tihi ocean in Sredozemsko morje do Trsta, kjer so jih vzeli v vagone in so jih peljali s seboj v Prago. Legionarji so se z njimi igrali in medvediči so bili popolnoma udomačeni. Nekaj teh sibirskih mladičev so darovali prezidentu Masaryku. Zdaj žive v Pragi v vrtovih kraljevskega gradu. Praški otroci so jih radi hodili gledat. Lani se je zgodila nesreča. Otroci so medvede — ki so med tem že dorasli — dražili in eden od njih se je strgal z verige in planil med otroke. Zgrabil je nekega dečka, ki je bil takoj mrtev. Iz tega se vidi, da zna biti tudi ruski Miško hud, če ga kdo draži.

To vidimo tudi danes v Rusiji. Ruse sploh ljudje radi predstavljajo kot medvede. Ruski medved — tako so časih pisali — je nevaren za Evropo. In so ga dražili toliko časa, dokler ni nastala velika vojna. Medved je pokazal svojo moč. Toda hipoma se je razljutil na vse in je začel krvav ples doma. Še danes traja ta ples na razbeljenih tleh, in Evropa gleda, kaj bo iz tega. Mnogi so pobegnili pred tem strašnim plesom — in plešejo po Evropi. Tako se nam zdi danes Rusija — ta domovina dobrih medvedov — kakor izpremenjena. In ruski medved pleše po Evropi tujcem na zabavo in veselje, zakaj v svoji jezi je napravil sam sebi mnogo škode. Ubogi Miško! Nekoč se bo vrnil v svoj mirni brlog in bo pravil vnukom, kaj je doživel.

Dozdaj o njem še nimamo celotne povesti. Napisala jo bo ruska zgodovina, in ko boste veliki, jo boste čitali.

V zadnjem času posebno angleški in ameriški pisatelji radi pišejo knjige, v katerih opisujejo življenje raznih živali. Saj je res, da imajo tudi živali svoje zanimivo življenje in da je tudi med njimi mnogo tako izumljivih, da so povesti o njih polne izrednih dogodkov. Tako je ameriški pisatelj A. E. Millse napisal knjigo o medvedu velikanu, ki se po angleško imenuje »Big Bear«. Torej zopet slaven medved, in sicer — ameriškega rodu. Bil je to pravi ameriški razbojnik, ki je 15 let bil strah in groza vse okolice. Cele lovske družbe so se spravile na lov nad njega, pa ga niso mogle dobiti v roke. Bil je zvit pa tudi hudoben. Živino na pašnikih je ubijal za zabavo. Bil je pravi sladkosnednež. Svojim žrtvam je jemal iz prsi srce in ga snedel, drugo je pustil. Tako so našli ostanke kot sledove za njim. Tisoče krav je tako razmesaril. Bil je predrzen in pravi tolovaj. Zgodilo se je časih, da je prišel na pašnik ob belem dnevu in je začel od daleč prekucevati kozolce — potem je plesal v krogu in lovil svoj kratki rep, tako da je zbudil pozornost goveje živine, ki se je počasi približala nevarnemu komedijantu. Ko je stala vsa čreda okolo njega in gledala nenavadne »vaje« kosmatéga mojstra, se je Big Bear zakadil med presenečene krave in vole in je začel svojo gostijo. Država je razpisala na njegovo glavo 3000 dolarjev, nekateri lovci so ga vedno zasledovali — pa jim niti ni prišel pred oči. Pojavil se je vedno tam, kjer so ga najmanj pričakovali. Zgodilo se je celo, da je ponoči obiskal šotor dveh lovcev, ki sta se bila spravila na lov proti njemu. Snedel je vse dobre stvari, ki so bile pripravljene na mizi za zajtrk, popil pijačo, kolikor mu je dišalo, si lepo ogledal oba junaka, ki sta spala na tleh in sanjala o medvedu velikanu, in je mirno odšel. Na to so se združili proti njemu vsi cowboji (= kovboji, love divje konje v zanke), lovci i. dr. — toda zaman! Medved jim je nalašč v 10 dneh na 34 krajih napravil mnogo škode, ne da bi ga bili zasledili. To je bilo že preveč. Zbrala se je cela armada mož, psov in konj in so šli nad medveda velikana.

Sedem dni so ga iskali podnevi in ponoči — a medveda ni bilo nikjer. Končno se je posrečilo, da so ga dobili v roke z zvijačo. Neki učenjak, ki je dobro poznal živalski svet, je vso zimo študiral in sestavljal jed, ki bi medvedu že od daleč zadišala. Kakor veste, ljubi vsaka žival kaj posebnega. O medvedu je znano, da je vkljub svoji kmetiški naravi precej sladkosneden in da ljubi posebno med, od česar ima tudi svoje ime (medo-jed). Toda medved velikan bi se samo na med ne dal ujeti; zato je učenjak primešal še druge dišave, ki vabijo medveda. S tem je namazal drevo in okolo drevesa je postavil skrite

pasti. In res: veter je raznesel duh z drevesa daleč naokolo in je privabil tudi medveda velikana, zakaj zdelo se mu je, da je tam tudi medvedka. In to ga je zmotilo. Šel je bliže k drevesu, povohal — in tresk! — pa ga je zgrabila past. Tako je prišel zviti razbojnik v roke ljudem. To se je zgodilo pred 19 leti, a še dandanes povsod tam pripovedujejo o tem prebrisanem junaku. Millsejeva knjiga pa bo njegovo slavo razširila po vsem svetu.

Kakor vidimo, je bil to res mojster posebne vrste in po svoji naravi pravi Amerikan, kakor je bilo v Ata Trolu nekaj francoskega, v medvedu Brundu nekaj jugoslovenskega in v Mišku nekaj ruskega.

Gotovo je, da je bilo, je in bo še mnogo slavnih medvedov, ki pa seveda ostanejo pozabljeni, ker ne dobe pisatelja, ki bi jih ovekovečil v svojih spisih. Zato so slavni medvedi lahko hvaležni pisateljem, ki so ohranili njihov spomin. Hvaležni pa smo jim tudi mi, ker so nam povedali toliko lepega in zanimivega o medvedih in ljudeh.

Take povesti so časih ogledalo, ki gledamo v njem svet in — sami sebe!

MARTICA P LAVŠAKOVA:

Vseh mrtvih dan.

alostno pojo zvonovi. Počasi se pomika procesija proti pokopališču. Ljudje začno prižigati svečke na grobovih, ki so obloženi s cvetjem.

Pred vratmi velikega vrta božjega so postavljeni šotori. Venci so tam na prodaj in razno drugo cvetje — redko že sedaj, zato tembolj drago. Vozovi se ustavljajo pred malim sejmiščem cvetk. Iz njih izstopajo gospodje, gospe, otroci — vsi v toplih plaščih. Dobro so zavarovani proti burji, ki se ravno okrog praznika Vseh svetnikov kaj rada postavlja s svojo mrzlo neusmiljenostjo. Iz voz torej izstopajo polni razkošja, da obišejo, ker je ravno običaj, svoje rajnke.

Debel, rdeč gospod pristopi k prvemu šotoru, položi bankovec pred prodajalko in namigne poleg stoječemu siromašnemu dečku. Ta naj nese venec svežih cvetk na grob bogatinovega sorodnika.

Taki kupci so se vrstili tako dolgo, dokler ni bilo vse cvetje razprodano.

Nekdo pa je še ostal v bližini šotorov ter žalostno zrl za odhajajočimi obiskovalci, obloženimi s cvetjem. Bila je to siromašna deklita

— zapuščena sirota. Svoje, od mraza premrle bose nožice je privzdigovala pod tanko, na mnogih mestih že raztrgano krilce. Ročici je zavijala v predpasnik, ki gotovo ni bil umerjen njej, temveč milosrčen dar dobrih ljudi. Žalostno je zrla na prodajalko. Prva je bila pri šotoru, saj bi bila vsaj z malim šopkom tako rada okrasila pozabljeno, zapuščeno gomilo tam daleč v kotu velikega pokopališča. Toda vsotica, ki jo je ponujala za skromen šopek, je bila vendar še preskromna — in tako vsaka kupčija izključena. Dobro se je zavedala deklica tega — a vendar se še ni mogla ločiti od kraja, kjer je bilo toliko, toliko cvetk. Do zadnjega ji je tlelo v srčecu upanje, da dobi vsaj en cvet. Brez tega si v resnici ne upa na gomilo, kjer počiva njen največji zaklad — njena mamica. Kakor je bilo siromašno njeno življenje, tako je sedaj siromašen njen grob. Drugi grobovi krog nje so razsvetljeni — njen grob je popolnoma zapuščen.

Slednjič se dekletce le pomeša v množico, ki drevi po glavni poti. Pozabiti hoče in mora na krivico, ki se še po smrti godi njeni zlati mamici.

Toda glej, kaj je to? Nečesa mehkega, rosnega se je doteknila njena bosa nožica. Skloni se in vidi — šopek vijolic. S kako ljubeznijo, nežnostjo jih pritiska na svoja usteca, na svoje rosne očke, kot je časih pritiskala bled, upadel obraz svoje matere. Pospeši korake, naravnost proti pozabljenemu grobu jih nameri, saj sedaj rajnka mamica ne bo več pozabljena, imela bo cvetke, sveže, prave cvetke, kakor jih imajo grobovi bogatinovih sorodnikov.

V tem hipu pa jo že sune deklica, tako lepo in bogato oblečena, z ročico v toplih rokavičkah: »Dekle potepeno, kje si dobilo te cvetke?«

»Našla sem jih na poti, ki drži do velikega križa,« odgovori preplašena sirota.

»Ukradla si mi jih, beračica!« zagrmi lepa deklica ter ji iztrga šopek.

S tem dejanjem pa ni iztrgala deklici samo iz rok cvetk, iztrgala ji je tudi iz srca — kos življenja.

Tekla je na grob, se vrgla nanj ter bridko zajokala. Zato, ker je sirota, ne sme okrasiti gomile svoje matere, ne sme in ne more ji prižgati luč, ki jih je toliko na pokopališču! Še tu na vrtu mrtvih naj se dela razlika med bogatinom in siromakom...

Ne in tisočkrat ne!

Dobri Bog je izpremenil številne solze užaljene sirote v dehteč venec svežih cvetk in otrokovo ljubezen v veliko, svetlo luč, ki je zaplamtela visoko tja nad pokopališčne zidove.

Sirota je bogato olepšala grob zlate mamice.

ELVIRA DOLINARJEVA:

Odkod je premog.

Pripovedovala učencem II. razreda.

Ega je že jako, jako dolgo. Tako strašno dolgo, da ni bilo takrat še nobenega človeka na svetu. Naša zemlja je bila takrat še mlada. Oh, kako lepa in mlada je bila še! Pa kakor so vsi mladi ljudje, je bila tudi ona gizdava. Saj to že veste, da je zemlja okrogla. Kakor velika tikva se kotali tukaj po zraku. Vedno se obrača in obrača in se šeta okolo solnca. O, takrat je bila še tako mlada in tako vroča! Pa se je vsako jutro smejala zlatemu solnčecu: »E, solnčece moje, le lepo me obsevaj, da bo moja oblekica bolj zelena, da bo bolj bujno raslo moje zelenje in da se bo moje morje bolj svetilo v tvojih zlatih žarkih. Oj, lepa hočem biti, lepa!«

Pa je bila tudi res lepa. Vsa je bila pokrita z zelenimi gozdovi. Tako neizmerno drevje je bilo to, da je segalo skoro pod oblake. Pa čudno, čudno je bilo to drevje. Nič ni bilo podobno našim lipam in jelšam in hrastom. Naličilo je bolj velikanskim praprotim. Tako mogočno so se zibali tisti veliki listi v vetru; deblo je bilo pa tako debelo, da bi ga vas deset komaj objelo. Take gozdove je imela takrat zemlja.

Vmes so pa bila velika močvirja in veliko, neizmerno morje, ki se je tako svetilo v solncu kakor raztopljeno zlato. Zato je pa bila tudi ponosna naša zemlja, pa je pomežikala staremu mesecu: »Hej, bratec, ali me vidiš, kakor sem se nagizdala? Ti se pa tako čemerno držiš! Ali mi ne privoščiš moje lepe, zelene suknjice?« — Mesec je pa samo grdo gledal in ni rekel nič. Hodil je okolo zemlje, ogledoval si jo je od vseh strani in si je mislil: »Čakaj, tudi ti ne boš vedno mlada!«

Bila pa je zemlja takrat še mlada in je imela še vročo kri. Tudi solnce je takrat še huje pripekalo kakor danes. Zato še niso mogli živeti ljudje na zemlji. Uh, to bi jih bila glava bolela od te hude vročine! Pa tudi naših živali še ni bilo. Vsem je bilo takrat še prevroče na zemlji. Saj znate, kako pes v vročini jezik moli iz gobca in težko sope. A živina leže kam v senco, pa se neče pasti, kadar solnce preveč pripeka. Takrat je bilo pa še veliko bolj vroče. Torej nobene naših živali še ni bilo. Zato so pa bile drugačne živali, n. pr. veliki kuščarji, tako dolgi kakor vsa ta naša šolska soba. Pa še celo kreluti so imeli eni kakor pravi pozoji, pa so frčali po zraku. Uh, grdi so bili ti pozoji!

Ko se pa je zemlja tako obračala okolo solnca, se ji je začelo hipoma nekaj po drobi čudno mešati. Menda je bilo celo njej prevroče, da ji je v črevih kar kipelo. Pa kar nenadoma, sama ni vedela kako, ji počí gori njena lepa, zelena skorja in iz sredine bruhne ogenj. Kar žareče in vroče se je izlilo iz tiste razpokline. Lepi zeleni gozdovi so se lomili, da je samo tako pokalo in hreščalo. — Ali ste že kdaj čuli, kako podirajo drevo? Kako to poka in škriplje med vejevjem, ko drevo pade! A to je komaj eno drevo! Kaj pa takrat, ko se je naenkrat lomilo tisoče in tisoče dreves! To je bila lomnjava in treskanjel! Zraven je pa zemlji v drobu še grmelo in bobnelo, da groza. Tako strašno je to bilo, da je le sreča, da ni bilo takrat še ljudi. Zemlja sama se je prestrašila in je tožila: »Ah, moj Bog, kako je meni hudo! Gotovo bom morala umreti! Tako me žge in grize v črevih!«

Pa ni umrla naša zemljica. Sčasoma ji je odleglo in se je spet pomirila in nič več ni bruhala iz sebe. Ali kakšna je bila zdaj njena lepa, zelena obleka! Ojoj, vsi tisti lepi, zeleni gozdovi so se podrli. Zemlja jih je zarušila in ni jih bilo več. Samo kamenje, pesek in gola zemlja je bila tam, kjer so stali prej gozdovi. A gozdovi? Globoko notri v zemlji so bili skriti. In nič jih ni bilo več videti.

Mesec tam gori se je zemlji porogljivo smejal in jo je dražil: »He, kje pa je zdaj tvoja lepa obleka? Zemlja pa je bila žalostna. — Pa ne dolgo. Kmalu se je potolažila in si mislila: »A kaj, jaz že spet novo zelenje izpodredim, a stari gozdovi naj le lepo počivajo notri v meni! Nekoč pride še vse prav!«

Pa res je bilo tako. Zemlja je zopet ozelenela, novo obleko si je nataknila. Pa kakor je bila starejša, tako se ji je pohladila prevročá kri in so prišle namesto pozojev druge lepše živali. Pa je dal Bog nazadnje še človeka.

Dolgo, dolgo je človek že živel na svetu, da ni nič znal za one zakopane gozdove. Ko so pa ljudje prav globoko kopali v zemlji, so odkrili čudno, črno, trdo stvar, ki je bila skoraj čisto podobna kamenu. Pa ker je ta kamen gorel, so ga izkopali, da bi z njim kurili. In zdaj ga iščejo povsod v zemlji. Razkopljejo zemlji drob, pa kjer dobe ta črni kamen, pravijo, da imajo premogokop. In ta črni kamen je premog. Tako so se izpremenili v zemlji oni lepi, stari gozdovi v premog.

L. O.:

Andrej Rapè.

Ob petdesetletnici njegovega rojstva.

Andrej Rapè, sedaj okrajni šolski nadzornik v Ljubljani, je bil rojen dne 28. novembra 1872. v Rafolčah, župnija Brdo pri Lukovici v kamniškem okraju. Osnovno šolo je obiskoval na Brdu in v Ljubljani, gimnazijo v Ljubljani in v Novem mestu, učiteljišče v Ljubljani, kjer je napravil zrelostni izpit l. 1894. Poklicali so ga v vojake, kjer je služil dve leti. Potem je učiteljeval najprej v Zalem logu pri Železnikih, potlej v Olševku pri Kranju, v Smledniku pri Medvodah in nazadnje v Ljubljani, kjer je bil po prevratu imenovan za okrajnega šolskega nadzornika osnovnega šolstva v Ljubljanski okolici. Tu mu je podrejenih 56 šol z 221 razredom, oziroma vzporednico, kjer poučuje 249 učnih oseb.

To je zunanji okvir Rapetovega življenja — tako preprost sicer, a vendar tako bogat in lep po vsebini, ki jo je v ta okvir položil Rapè s svojim delom. Našemu listu bi opravičeno očitali nehvaležnost, ako bi se ne spominjal Rapeta, saj je »Zvončku« sotrudnik od prvega dne, ko je začel izhajati pred 24 leti, pa do danes. Malokateri časopis ima tako zvestega sodelavca; »Zvonček« jih ima nekaj, a skoroda je Rapè med zvestimi najzvestejši.

In vse to bogastvo in vsa ta lepota Rapetovega dela imata eden in isti vir — globoko, iskreno in istinito ljubezen do naše mladine! Ta spremlja Rapeta vse življenje, ta naravnava vsa njegova pota, ta narekuje vsako njegovo dejanje. Ničesar si Rapè bolj ne želi, nego da bi bila naša mladina krepostna, telesno in duševno lepo vzgojena, zdrava, deloljubna, poštena, živahna in vesela, da nam vzraste iz nje novo pokolenje vrlih mož in žená, zavednih, značajnih, samozavestnih Jugoslovenov in Jugoslovenk, ki bodo naši domovini ponos in ščit, kakor ji je danes naša mladina upanje in kras!

Tej mladini je posvečeno vse Rapetovo književno delovanje. Svoje spise ji je poklonil v osmih knjigah, njej je napisal prelepo povest »Dane«, ki je prevedena na češki jezik, a nanjo je mislil tudi tedaj, ko je spisoval »Šolski list« in Četrto čitanko za osnovne šole. Kot učitelj in okrajni šolski nadzornik je imel in ima dovolj prilike spoznavati našo mladino. Njegovim spisom je zajeta snov iz življenja mladine in iz krajev, dogodkov, razmer in prilik, ki imajo vpliv na

mladino in ki napravljajo nanj odločilne vtiske. Zato so njegovi spisi zanimivi, polni življenja in resnično, brez odurnosti vzgojni in brez vsiljivosti poučni. Ti spisi so odsev in odjek vsega lepega in dobrega, ki živi v Rapetovi duši.

Kot človek je Rapè poštenjak in značaj, blag in plemenit, do skrajnosti točen in vesten v službi, strog do samega sebe, zvest prijatelj, ljubezniv družabnik, dober pevec in govornik, prepričan in navdušen pospeševalec in zagovornik našega državnega in narodnega edinstva. Vsakemu — posebno pa mladini — je in ostane svetel zgled, kako moramo »svetó služiti sveti domovini!« —

Golobček na potu.

Golobček
odprl je mogočno svoj gobček
in rekel:

»V deveto deželo bom stekel!

Tam piče

je polno za gladne nas ptiče,
tam vsega je dosti —

a tu naj želodček se posti?«

In že je

odletel s hrastove veje

pod svod —

v deveto deželo na pot...

Ves beden

in gladen priletel čez teden

je zopet nazaj

k prijateljčkom svojim... in zdaj

pred njimi tako se pobahal:

»Bogat sem domov jo primahal!

Tako sem že sit vseh dobrot,

da moral domov sem na pot.«

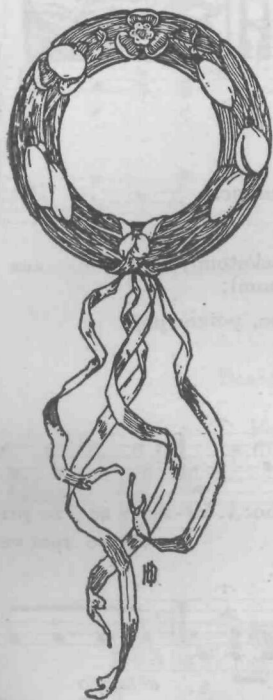
Namuzal nad tem

poredno še škorec je godček:

»Zakaj pa potem

ti lačnemu kruli želodček?...«

Miroslav Kunčič.

Mucek in kozliček.

Tam mucek brkati
po vrtu vrti se,
kozliček rogati
za muckom podi se.

In s tačico mače
pogladi mustače,
a kozlič igraje
z bradico pomaje.

Žukovskij-Pogačnik.

Sv. Miklavž.

Besede *dr. Ivana Laha*. — Uglasbil *F. Juvánc*.

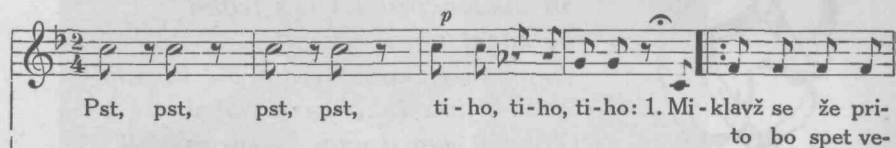
OSEBE:

Vratarček (s ključem); *gospodarček* (s paketom);
pisarček (s peresom); *poštarček* (s pismom);

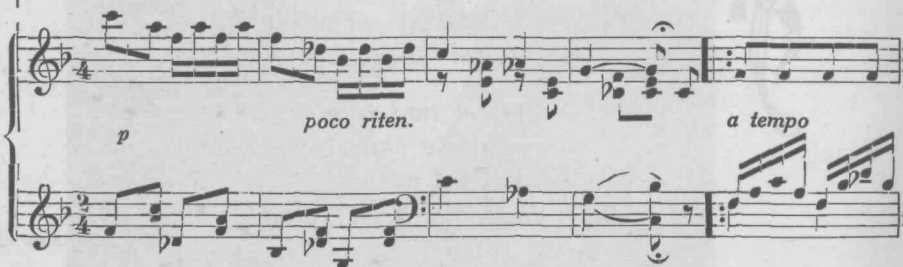
stoje pred Miklavževimi vratmi, gledajo v sosedno sobo, potem pojo.

Andante.

Petje

Klavir

ZUONČEK

I. mo II do

ti - ho, da ne ču - je. 2. Oj, Pst, pst, pst, pst!
 coj iz - pol - ni - jo.

Parkeljček.

Besede *dr. Ivana Laha*. — Uglasbil *F. Juvánek*.

Veselo.

Glas

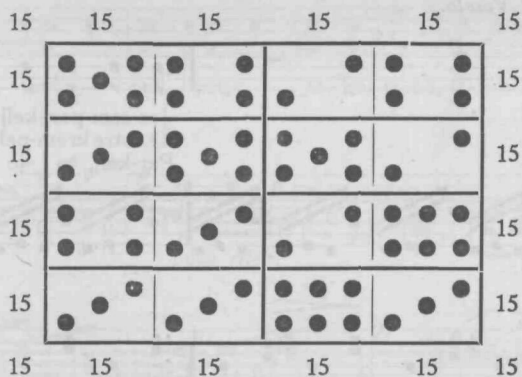
Jaz sem par - kelj - ček u - bog,
 O - stre krem - pelj - čke i - mam,
 Par - kelj, to je moj go - spod,

Klavir

te - mno - ok in čr - no - rog; kdor ni pri - den, ta no - coj
 da le - nu - he šče - ge - tam; ti no - coj bo - je se naj,
 nje - ga sprem - ljam jaz pov - sod; kar u - ka - že, vse sto - rim,

v ko - šu bo od - šel z me - noj.
saj ve - do naj - bolj za - kaj.
da ga kdaj ne raz - je - zim.

Rešitev naloge iz domin v 10. številu.

Prav so jo rešili: Fran Bolha, Sv. Jurij ob j. ž.; Viktor Ivnik, Radovljica; Jože Zupanc in Herman Zupanc, Petrovče pri Celju; Slavko Vrečko, Šoštanj; Vanda in Milan Vrhovnikova, Šmartno pri Litiji. — Dobili smo še več rešitev, ki pa niso pravilne.

† Josip Stritar.

Dne 25. novembra t. l. je umrl v Rogaški Slatini pesnik in pisatelj Josip Stritar v 88. letu svoje dobe. Lansko zimo se je vrnil iz Aspanga med ljubljene svoje rojake, da preživi v svoji domovini večer svojega življenja.

Ena se tebi je želja spolnila,
v zemlji domači da truplo leži.

V Rogaški Slatini kakor tudi v Ljubljani, kjer so ga položili k večnemu počitku dne

29. novembra, so velikemu temu našemu književniku priredili veličastne pogrebne slovesnosti, ki se jih je v obeh krajih udeležila tudi vsa šolska mladina. — Stritarja smo se spomnili v letošnjem »Zvončku« (glej stev. 7—8, str. 185, 186 in 189!) V prihodnjem letniku pa bomo še govorili o tem slavnem možu. Ob tej priliki opozarjamo vse »Zvončkove« čitatelje na Stritarjeve izbrane spise za mladino! — Slava imenu in spominu velikega književnika Josipa Stritarja!

Velecenjeni g. Doropoljski!

Ze lansko leto sem Vam pisala. Ker sem dobila prijazen odgovor, se še enkrat oglašam. V prostem času sem zložila pesemco, ki se glasi:

Prišla vesela je pomlad.

Prišla vesela je pomlad,
že poje škrijanec in strnad
in zvončki že cveto,
se kukavice oglašajo.

Ze cveto trobentice rumene,
od solnca pozlačene.
In ptički žvrgolijo
pomladno melodijo.

Metuljkov pisanih
vse polno je po travnikih.
Vijolice dehte
in čebele se pridne bude.

In v gozdu potoček
veselo šumlja,
ker ve tudi on,
da pomlad je prišla.

Z odličnim spoštovanjem!

Metka Skabernetova,
učenka II. b raz. v Ljubljani.

Odgovor:

Ljuba Metka!

Ni sicer za ta letni čas Tvoja pesemca, a naj nam zbuja spomin na lepo pomlad in naj nas navdaja z upanjem, da se nam zopet vrne vesela in cvetoča vigred!

Dragi g. Doropoljski!

Pišem Vam danes prvič ter Vas prosim, da bi tudi mene sprejeli med svoje koticarje. Sem velik prijatelj »Zvončka«, čitam ga vedno z velikim veseljem ter že vsako številko nestrpno pričakujem. Smo štiri bratci, vsi zvesti »Zvončkarji«. Dvanajstletni Zmagoslav je naročen na »Zvonček«,

Stanko ima 10, jaz 9, Ladko pa 4 leta. Tudi jaz že poiskušam reševati uganke in zastavice. Meni jako ugaja pesem »Med vedov god«. Prosim Vas, da bi tudi v bodoče kaj smešnega objavili s slikami.

Pozdravlja Vas

Milko Gregl,
učenec III. raz. osn. šole v Brežicah.

Odgovor:

Ljubi Milko!

Tvojo prošnjo, da bi tudi v bodoče kaj smešnega objavil s slikami sporočam po tej poti vsem »Zvončkovimi« sotrudnikom v prepričanju, da ne ostane moja in Tvoja prošnja — glas vpijočega v puščavi!

Čestiti g. Doropoljski!

Ze drugič se oglašam v Vašem koticu. Upam, da ne boste zavrgli mojega pisma v koš. Naročnik »Zvončka« sem že tri leta. Imam dve sestri. Obiskujem V. razred osnovne šole. Uči nas dobri g. učitelj. V našem razredu je na »Zvonček« naročenih 14 součencev. Prosim, ako bo še kaj prostora v Vašem koticu, priobčite to sličico!

Mnogo pozdravov Vam pošilja

Andrej Kezele,
učenec v Ljubljani.

Odgovor:

Ljubi Andrej!

Glej — Tvoj labod že plava po mojem koticu. Lepa ptica je to! Ves ponosen in bel reže labod valove. Pravijo, da se oglasi v pesmi samo enkrat v življenju, in to tikoma pred smrtjo. Zato pravimo o pesniku, ki je zapel zadnjo pesem pred smrtjo, da je to njegova — labodja pesem.

Ljubi gospod Doropoljski!

Danes se oglašam pri Vas prvič, ker sem letos prvokrat dobila »Zvonček«.

Z velikim veseljem čitam lepe pripovedke. Najbolj mi je ugajala novica »Stanko in muca«. Rada hodim v šolo, samo časih moram ostati doma, ker ženem krave na pašo v nemško Avstrijo. V naši vasi je brod čez Muro in na drugi strani so naši travniki. Na obeh straneh je straža, pri nas slovenska, na drugi strani pa nemška.

Sedaj smo se že morali privaditi na mejo, ker so se Nemci že malo poboljšali in nas ne gledajo več tako jezno, kakor so nas gledali v začetku.

Prosim Vas, pišite mi, ako poznate naše kraje ob Muri, potem Vam pišem še kaj več.

Pozdravlja Vas

Marija Žnidaričeva,
učenka IV. b razreda, doma na Meleh pri Gor. Radgoni.

Odgovor:

Ljuba Marija!

Naše kraje ob Muri kolikor toliko poznam. V gradu, ki se dviga nad Gor. Radgono, sem bil med vojno tri mesece kot vojak. Po zasneženih poljanah okrog Mure so nas pojali in nas vežbali za mesarsko klanje. — Š tem ustrezam Tebi, sedaj pa Ti izpolni obljubo!

Junaški ribič.

Po bitki na Kosovem polju je bila Turkom odprta pot v slovenske kraje. Celih 38 vojsk je prihrulo v naše kraje. Preden pa so napadli kak kraj, so poslali vohune na ogled.

Bilo je ob izlivu Save v Dunav. Ob bregu se je zibal čolnič in v njem je sedel ribič — stavec. Truden se je upiral na veslo. Iz te zamišljenosti ga zdramijo trije vohuni. Zagrozijo mu, da mu vzamejo glavo, če jih ne prepelje čez Savo. Ribič se nič ne obotavlja, ampak gre takoj pripraviti čoln. Ogladniki se že vesele darov, ki

jih bodo dobili od svojega gospodarja. Ribič pa se srepa ozira okrog sebe. Ko pa privesla do najgloblejega mesta, pa vrže vesla v vodo. Ker ni mogel čoln obdržati ravnotežja, so ga valovi preobrnilo in čoln je izginil z ribičem in vohuni vred pod vodo.

»Bes, djaur!« še krik iz valov, potem pa vse tiho je bilo.

Tako je ribič žrtvoval svoje življenje za domovino.

Vdani Vam

Emil Šerbak,
I. razred drž. realke v Mariboru.

Odgovor:

Ljubi Emil!

Tvoj spis je posnetek po Aškerčevi baladi »Brodnik«, ki nam opisuje isti dogodek.

Velecenjeni gospod Doropoljski!

V Vaš kotichek si Vam dovoljujem tudi jaz poslati pisemce. Letos mi je tata naročil »Zvonček«, ki ga prav z veseljem pričakujem. Rad berem povesti in rešujem zastavice. Manjšemu bratcu in sestrici pa pripovedujem povesti in jim kažem podobe, ker še sama ne znata čitati.

Letos je bila jako bolna naša mamica. Ležala je 4 mesece. Sedaj je zdrava. Vsi se že veselimo sv. Miklavža. Bratec in sestrica vsak dan govorita o njem, pa tudi o par keljnu in o pričakovanih darovih. Če dovolite, Vam opišem Miklavžev večer.

Prav iskreno Vas pozdravlja

vdani

Črto Kolenc,
učenec v Zagorju ob Savi.

Odgovor:

Ljubi Črto!

Vem, da je vam vsem največja radost, ker je vaša mamica zopet zdrava. Kaj Miklavž, kaj parkelj, kaj darovi! Materino zdravje — to je otrokom sreča vsch sreča.

Blagorodni gospod Doropoljski!

Vedno ljubši mi je »Zvonček«. Povesti in pesmi, ti ljubčki mladine, so mi prirasle k srcu. Moja bratca Slavko in Stanko, ki obiskujeta šele prve razrede, rada poslušata lepe pesmi in povesti. Jako mi ugaja povest »Ratko Lipovec«. Ljubke so mi tudi jugoslovenske pesmi. Imam veliko učenja. Obi

skujem namreč 8. razred. Sem pri sokolskem naraščaju, kjer nas vadi in se z nami trudi sestra Zlatica Kuharjeva. Vedno vsak prosti čas si privoščim nekaj strani »Zvončka«, ki cvete pozimi in spomladi tako krasno.

Upam, da te vrstice spravite v kotiček, potem Vam gotovo za novo leto pošljem kaj lepšega.

Najiskrenejše pozdrave Vam pošilja
vdana

Ivanka Naglavova,
učenka 8. razr. osnovne šole v Trbovljah -
Vode.

Odgovor:

Ljuba Ivanka!

Vidim, da si res zvesta prijateljica »Zvončku«, ki ga vedno jemlješ v roke, ako Ti le dopušča čas. No, naš list se bo tudi v bodoče resno trudil, da bo ustrezal Tebi in vsem, ki ga imajo tako radi.

Dragi g. Doropoljski!

Pišem Vam danes prvič ter Vas prosim, da bi tudi mene sprejeli med svoje kotičkarje. Sem velik prijatelj »Zvončka«, čitam ga vedno z velikim veseljem ter že vsako številko nestrpnost pričakujem. Smo štiri bratci, vsi zvesti »Zvončkarji«. Dvanajstletni Zmagoslav je naročen na »Zvonček«, Stanko ima 10, jaz 9, Ladko pa 4 leta. Tudi jaz že poskušam reševati uganke in zastavice. Meni jako ugaja pesem »Medvedov god«. Prosim Vas, da bi tudi v bodoče kaj smešnega objavili s slikami.

Pozdravlja Vas

Milko Gregl,
učenec III. raz. osn. šole v Brežicah.

Odgovor:

Ljubi Milko!

Tvojo prošnjo, da bi tudi v bodoče kaj smešnega objavil s slikami, sporočam po tej poti vsem »Zvončkovim« sodelavnikom v prepričanju, da ne ostane moja in Tvoja prošnja — glas vpijočega v puščavi!

*

Velecenjeni gospod Doropoljski!

Že 3 leta sem naročen na lepi in jako po učljiv list »Zvonček«. Rad ga berem. Vse, kar je v »Zvončku«, mi jako ugaja. Posebno pa Vaš kotiček. Imam še dve sestri in enega bratca. Ena sestra je starejša od mene. Tudi ona rada čita »Zvonček«.

Hodim v I. gimn. razred v Novem mestu. Najbolj me veseli zemljepis in zgodovina. Tudi telovadba mi ugaja.

To je vse, kar sem Vam mislil povedati. Jako bom vesel, ako to pismo priobčite v kotičku. Ako tudi mene sprejmete v krog svojih kotičkarjev, Vam pišem drugič kaj več.

Z odličnim spoštovanjem

Miloš Vukadin,
dijak I. b gimn. v Novem mestu.

Odgovor:

Ljubi Miloš!

Zemljepis in zgodovina — da, kako zanimiva predmeta sta to! Iz njiju se učimo spoznavati predvsem svojo domovino in svoj narod. To spoznavanje pa utrija v nas ljubezen do očetnjave in do naroda, kate rega ponosni in zavedni sin si in ostaneš tudi ti!

V zadnjo številko »Zvončka« je nekdo proti moji volji in seveda tudi brez moje vednosti na str. 218. vtihotapil pesem, ki velja petdesetletnici mojega rojstva. To moram izrečno poudariti, da ne bi zopet kdo mislil — kakor se je že nekoč zgodilo — da kadim samemu sebi! Nemarna domneva! Toda zgodilo se je eno in drugo, a jaz ne morem sedaj nič drugega, nego da ne kuham jeze na nikogar, ampak sem vsakemu hvaležen za vse dobro in lepo, grdobijo in podtikanje pa vsakemu odpustčam! — Ker so se me pa — morda ravno zaradi tiste pesmi — mnogi spomnili s čestitkami, vsakega po tej poti iskreno zahvaljam za prijaznost in vljudnost! Vsem srčne pozdrave z obljubo, da bom delal za »Zvonček« in za jugoslovensko mladino, dokler mi ne opešajo moči duha in telesa!

E. Gangl.

Ob sklepu XXIV. letnika.

Ko danes zaključujemo XXIV. letnik, se pripravljamo, da stopimo v prvo jubilejsko razdobje našega ljubega »Zvončka« — v dvajsetpeto leto njegovega izhajanja. Odločili smo se, da proslavimo ta jubilej na dva načina.

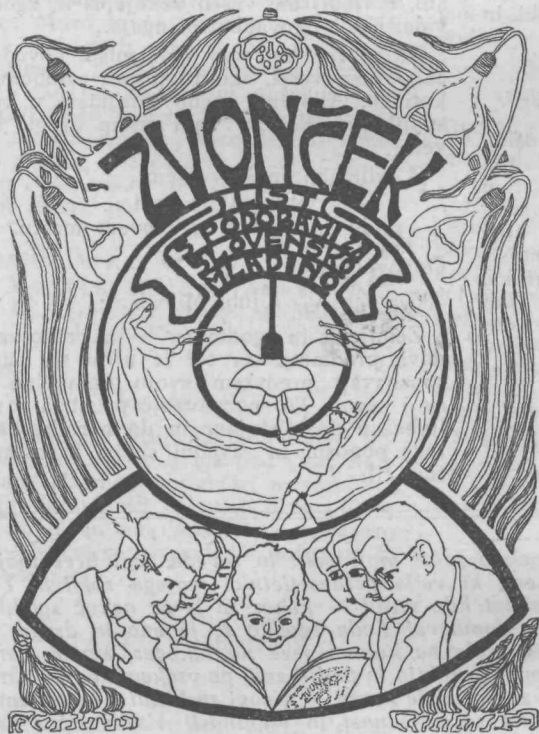
1. Naš vrli sotrudnik Josip V a n d o t nam je izročil tretji del Kekčevih doživljajev, ki nosijo naslov »Kekec nad samotnim brezdnom«. Prelepa ta planinska pripovedka bo izhajala vse leto in bo brez dvoma pridobila »Zvončku« mnogo novih prijateljev. Slike k tej pripovedki nam je narisal stari naš znanec I v o E r b e ž n i k. S Kekcem začnemo takoj v 1. številki XXV. letnika.

2. »Zvončku« zamenjamo tudi zunanje lice z novo opremo, ki nam jo je dal na razpolago mladi naš umetnik Miha M a l e š. Gotovo bodo naši naročniki zadovoljni z delom mladega moža, ki je svojo umetnost posvetil našemu listu.

Ostalega gradiva ne bomo naštevali. Dovolj ga imamo že na razpolago, več zanimive snovi pa so nam obljubili naši novi in stari sotrudniki.

»Zvonček« bo veljal od novega leta dalje v naprejšnjem plačilu 30 Din za vse leto, 16 Din za pol leta, 9 Din za četrt leta, posamezna številka po 3 Din.

Ostanite »Zvončku« zvesti vsi, ki ste bili doslej naročeni nanj, pridobivajte pa mu tudi novih naročnikov!

ročeni nanj, pridobivajte pa mu tudi novih naročnikov!

UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO.

Vabilo na naročbo „Zvončka“.

S prihodnjim letom začne »Zvonček«, naš priljubljeni list s podobami za mladino, svoj XXV. letnik. Upravništvo in uredništvo sta pripravila vse, da bo ta jubilej za list časten, za naročnike in čitatelje pa vir novega veselja in razvedrila. »Zvonček« bo izhajal v novi opremi, ki mu jo je narisal mladi umetnik Miha Maleš, glavna povest pa bo bogato ilustrirani tretji del *Kečkovi*h doživljajev, ki so že doslej zbujali med mladim in odraslim svetom toliko presrčnega veselja in zanimanja, ki se pa bosta s prihodnjim letom brez dvoma stopnjevali do najvišje mere.

»Zvončku« smo določili na temelju točno izvedenega proračuna za l. 1924. naročnino, ki jo je treba plačati naprej, in sicer za vse leto 30 Din, za pol leta 16 Din, za četrt leta 9 Din. Po poštni položnici, ki jo prilagamo 12. številko »Zvončka«, naj vsak naročnik nakaže vso ali delno naročnino, kakor pač to odgovarja njegovemu gmotnemu položaju.

Od vseh strani prejemamo toliko pohval in priznanj z ozirom na zunanost in vsebino »Zvončka«, da smo lahko ponosni na to. A s samimi besednimi pohvalami in priznanji nam ni dovolj pomagano. Vsakemu listu, ki hoče uspevati in napredovati in ki naj zadovoljuje naročnike in sotrudnike, je treba vedno rastočega števila točno plačujočih naročnikov. Računamo s tem, da nam ostanejo zvesti vsi dosedanji naročniki, a da vsak od teh pridobi listu vsaj enega novega. Prosimo vse svoje prijatelje, naj gredo takoj na delo in naj nam tekom božičnih počitnic javijo po dopisnicah imena novih naročnikov. Ugotoviti moramo namreč višino nove naklade, preden damo l. številko XXV. letnika v tisk.

Uprava »Zvončka« se je preselila v Učiteljsko tiskarno, I. nadstropje, kamor je naslavljati vsa naročila in reklamacije. Poslednje so proste poštnine.

Svoje prijatelje vljudno in nujno naprošamo, naj se prihodnje dni vneto in uspešno potrudijo za razširjenje in gmotno učvrščenje našega »Zvončka« — naj smatrajo te dneve za »Zvončkov teden«, ki bodi vesel uvod v XXV. letnik!

UPRAVA »ZVONČKA«,

Ljubljana, Učiteljska tiskarna, I. nadstr.

Učiteljska tiskarna in knjigarna

v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Telefon šte. 312.

Poštnohranilnični račun št. 10.761.

„Učiteljska tiskarna“ je najmoderneje urejena in izvršuje vsa tiskarniška dela od najpreprostejšega do najmodernejšega. V zalogi ima vse šolske in druge tiskovine.

Enobarvni in večbarvni tisk.

Litografija. Stereotipija.

Šolski zvezki lastnega izdelka.

Zvezki za okroglo pisavo.

Delo točno, solidno in elegantno.

Skladateljem naznanjamo, da je „Učiteljska tiskarna“ preskrbljena z novimi notami, torej izvršuje tudi muzikalije z ličnim in razločnim tiskom.

Zaloga mladinskih, leposlovnih in znanstvenih knjig.

Cene zmerne!

Zahtevajte cenik!

Podružnica v Simona Gregorčiča ulici.

Svoji k svojim!

Svoji k svojim!